

PH 135
.T96
1919
Copy 1

SUOMENKIELEN KIELIOPPI

TYÖVAEN OPISTO

G. Kiska.

SUOMENKIELEN KIELIOPPI

Toimittanut

TYÖVÄEN-OPISTO

TYÖVÄEN-OPISTO, DULUTH, MINN.
1919.

Library of Congress

2009

472321

ESIPUHEEKSI.

Työläistoverit! — Tämän puhuttelusanan selitykseksi mainittakoon, että tämä kurssisarja on sovittu silmällä pitäen Amerikan suomalaista työväkeä — ja työläistenhän on paras olla tovereita keskenään. Oppilaasta on aikomus käyttää puhuttelusanaa “sinä”, opettajan nimittäessä itseään sanalla “minä”. Ikävä kyllä ei suomenkielessä ole yleistä puhuttelusanaa, kuten on englanninkielessä “you”, vaan on tapana oudompia henkilöitä teititellä. Siirtolaistyöväen kesken mainitaan vierasta ensin nimeltä, mutta kun on oltu jonkun aikaa yhdessä, paiskataan sinuksi. Minä, opettaja, haluan tulla hyväksi tutuksi sinun kanssasi, oppilaani, siksi sinuttelen jo alusta pitäen.

Haluat siis oppia suomenkieltä. Äidinkielenäsi olet käyttänyt sitä jo parikymmentä vuotta, kauemminkin, mutta yhä tunnet tarvitsevasi sitä oppia. Oletko ajatellut, mistä se johtuu? Selitän sen sinulle.

Taloudellisen elämän ollessa yksinkertaista, sellaista, että joka pitäjä, väliin talonpoikaistalokin, tuli melkein omillaan toimeen, puhuttiin eri kulmakunnilla eri tavalla. Kun sitten jouduttiin tekemisiin toispaikkaisten kanssa, oli niiden puhetta vaikea ymmärtää. Niinpä oli “rieska” maitoa länsi-Suomessa, mutta leipää Karjalassa; “itikka” on pieni hyttynen toisissa paikoin, toisissa se voi merkitä lehmääkin; sanalla “roskat” ymmärtävät jotkut rikkoja, toiset kärryjä, toiset taas yhtä ja toista, taloustarpeitakin.

Kun sitten kapitalistinen talous alkoi ilmetä Suomessa tukkiliikkeiden, rautateiden, tehtaiden, kiinnityslainain, maakauppiain ja teollisuustavaraain muodossa, aiheutti se samalla suu-

ria muutoksia ihmisten elämässä. Kansa rupesi liikkumaan laajemmalti. Maatalousolot puristivat köyhää väkeä pois kotitöilleistä ja teollisuus veti niitä palvelukseensa. Työväki liikkui työmarkkinain mukana ympäri maata, joutuipa yhä useampia lähtemään muille maillekin.

Vieraalle paikkakunnalle tullut opetteli sen seudun puhetta, "etteivät nauraisi". Mutta kun taas tuli muutto muualle, oli kiusallista se, että taas piti muuttaa puhetapaa. Näin syntyi pyrkimys saada sellainen suomenkieli, jota kaikki suomalaiset ymmärtäisivät. Sellainen syntyikin ja sanotaan sitä kirjakielleksi, koska se selvimpänä ilmenee kirjallisuudessa. Ennen oli kirjojakin kirjoitettu erilaisia, esim. Hämeen, Savon ja Karjalan puhetavan mukaan. Nyt luotiin niistä yksi kieli, jonka rinnalla maakuntakieliä nimitetään murteiksi. Näiden vaikutus tuntuu vielä "sivistyneessäkin" puhekielessä, mutta kirjoituksessa käytetään kirjakieltä; poikkeuksena ovat humoristiset murrejutut.

Uusi tuotantotapa ja sen aiheuttamat yhteiskunnalliset muutokset toivat tullessaan uusia esineitä ja ilmiöitä, joille piti saada suomalaiset nimitykset. Niitä saatiin joko vääntämällä ulkolaisista sanoista (telefooni), tai keksimällä uusia suomalaisia sanoja (puhelin). Toiset halusivat pitää suomenkielen muka "puhtaana" ja rupesivat siksi keksimään suomalaisia sanoja merkitsemään kaikkia uusia käsitteitä, mutta se on mielestäni turhaa. Miksi pitäisi oikeastaan sanoa "sähkösanomalennätinlaitos", kun voi sanoa "telegraafi"; ja miksi yritetään keksiä "autobiilille" suomalaista nimeä! Eihän suomenkieli — eikä mikään kieli — muutenkaan ole "puhdas"; esim. sana "ranta" on aikoja sitten lainattu germaaneilta (ruots. strand). Minä käytän mieluummin ulkolaisesta sanasta muokattua kuin keksittyä suomalaista sanaa, jollei tämä ole jo aivan vakiintunut; sanon esim.: "veturi", enkä "lokomotiivi", mutta: "apteekki", enkä "rohtola".

Meillä täällä Amerikassa on voitettavana vielä aivan uusi murre, "Amerikan suomi". Siinä on paljon pois karsittavaa.

Outoa on esim. kuulla sanaa "pussata" merkitsemässä lykkäämistä, se kun "vanhassa maassa" merkitsi suutelemista; oli muuten vierasperäinen sielläkin. "Peili" merkitsi — ruotsista lainattua — kuvastinta, täällä sillä tarkoitetaan sankoa. En käytä sitä muutoin kuin yhdyssanassa "dinerpeili". — Mutta on täälläkin syntynyt sanoja, jotka on paras hyväksyä siihen kieleen, jota me nyt lähdemme opettelemaan ja jota voisimme nimittää "Amerikan suomalaiseksi kirjakieleksi". Mielestäni me hyvin voimme käyttää sanoja: runnata, skääppi, pikka, keitsi, kämppä, koli, maini, mainari, (kaupungin) majuri, misis, oori, paasi, taisi y. m., koska ne ovat jo niin vakiintuneet, että niiden pois repiminen tuottaisi kiusaa, emmekä me opettele kielioppia vaivoiksemme, vaan hyödyksemme. Sitä vastoin ei sovi sanoa "soveltaa" (lapioida), koska se merkitsee sovelluttamista; ei "päästää" (tarjota) ruokaa; ei "räntätä" (asuntoa), koska se sana Suomessa merkitsee heittämistä ("räntätä seinään"); ei "haistaa" merkityksessä nostaa j. n. e.

Muista olla säännöllinen ja tehdä työsi aikanaan. Älä pidä tehtävää niin vaikeana, ettet voi sitä suorittaa. Kun yrität, niin huomaat pian, kuinka se käy. Mutta älä myöskään ota asiaa liian helposti. Mitä paremmin suoritat yksinkertaiset työt, sitä varmemmin voit käydä vaikeampiin käsiksi.

MUOTO-OPPI.

KIRJAIMET, TAVUT JA SANAT.

1. Suomen kieltä paperille merkitessä käytetään seuraavia kirjainmerkkejä:

A, a	I, i	N, n	T, t
D, d	J, j	O, o	U, u
E, e	K, k	P, p	V (W), v (w)
G, g	L, l	R, r	Y, y
H, h	M, m	S, s	Ä, ä
			Ö, ö

Näistä kirjaimista a, e, i, o, u, y, ä, ö ovat **ääntiöitä** eli **vokaaleja**. Muut ovat **kerakkeita** eli **konsonantteja**. Vokaali voidaan helposti lausua yksinään ilman toisen kirjaimen apua. Se voi yksinään muodostaa tavun. Konsonantti taas ääntyäkseen tarvitsee avukseen vokaalin. Se muodostaa tavun yhdessä vokaalin eli ääntiön kanssa. Vrt. o, k, e ja t.

2. Se äänneäärä, jonka me yhdellä hengähdyksellä lausomme, on **tavu**. Esim. mi-nä, Mat-ti, ko-ko-us, op-pi-las, o-pis-to.

Tavu on **avonainen** silloin, kun se päättyy vokaaliin. Esim. mi-nä, tu-lee. **Suljettu** on silloin, kun se päättyy konsonanttiin.

Tavu voi olla vielä pitkä tai lyhyt. Pitkä on se silloin, kun se sisältää kaksi välittömästi toisiaan seuraavaa vokaalia. Se on lyhyt sisältäessään vain yhden.

3. Sellaisia **ääntiöyhtymiä** kuin ai, ei oi, ui, uo, yö kutsutaan **kaksoisääntiöiksi** eli **diftongeiksi**. Diftongi on siis äänneyhtymä, joka on muodostunut kahdesta **eri** ääntiöstä.

TEHTÄVÄ: Ja'a seuraavassa sepustuksessa olevat sanat tavuihin käyttäen yhdysviivaa niiden välillä. Älä missään tapauksessa pane yhdysviivaa eri sanojen väliin. Kopioi vihkoosi.

Kun tahdot toiselle ilmoittaa, mitä ajattelet, niin sinä tavallisesti sanot sen hänelle. Sinä lausut erinäisiä ääniä, jotka toinen kuulee ja ymmärtää. Sinä puhut ja toinen ymmärtää. Eri äänet eri tavalla yhdistettyinä merkitsevät eri asioita, ja kaikki osaavat käyttää noita erilaisia ääniä niin, että toiset ymmärtävät. Näillä ihmisillä, jotka tällä tavoin osaavat toisille selittää ajatuksensa, sanotaan olevan yhteinen kieli.

Kirjoissa merkitään eli kirjoitetaan erityisillä merkeillä niitä ääniä, joita puhutaan. Niissä kirjoitetaan yleiskieltä, jota mahdollisimman suuri osa kansasta voi ymmärtää. Tuota yleistä kieltä kutsutaan kirjakeleksi.

Kirjakieli on jokaiselle tärkeä oppia. Sitä halliten henkilö voi hyvin lukea kirjallisuutta ja kirjoittaa oikein kieltään. Paraiten sitä oppii lukemalla hyviä kirjoja sekä koettamalla kirjoittaa niin kuin niissä kirjoitetaan. Tämä kirja sisältää esimerkkejä, selityksiä ja harjoituksia, jotka opastavat sinua Suomen kirjakieltä käyttämään.

Oudompia konsonantteja ovat d ja g. Edellisen oikea käyttö vaatii huolellista harjoitusta, sitä kun käytetään kansankielessä hyvin harvoissa paikoin (tuskin missään). Murteissa sanotaan: laron, lalon, lajon, laon, mutta kirjakeleessä se on: ladon. Kun epäilet jolloinkin, onko käytettävä d:tä, voit koetella, voisiko sen jättää pois tai panna sen tilalle r, l, j. Älä kuitenkaan rupea r:n asemasta käyttämään d:tä, kuten monen olen nähnyt tekevän. Ei siis suudempi, vaan suurempi. Huom. sanat tiede, taide; Saara, saada, saata; käyrä (väärä).

g yksinään esiintyy vain muukalaisissa sanoissa ja nimissä (geologia, Gary). Suomalaisissa sanoissa se on vain n:n jälessä ja merkitsevät ne yhdessä eng-äännettä. Esim. hengen. Älä äännä hen-gen, vaikka sana niin jaetaankin.

Vierasperäisissä sanoissa ja nimissä tavataan kirjaimia b (biologia, Berger), c (Carey), f (fonograafi), q (Quincy, lue: kuinsi; Cloquet, lue: klokee), x (Xerxes, lue: kserkses), z (Arizona); äännetään väliin ts. väliin s. Ruotsalaisissa nimissä tavataan vokaali å (Åland, lue: ooland). Vierasperäisten sanain oikeinkirjoitus ei ole vielä vakiintunut suomenkielessä. Kirjoita niin kuin näet niitä yleiseen kirjoitettavaan.

Luettelen sentään tässä joitakin sanoja malliksi: eepos, kultuuri, autonomia, romantiikka, arkeologia, monarkia, prinssiippi, senaatti, romanttinen, esteettinen, finanssi, inkvisiittori, mikroobi, humbuugi, fysiologi, filosoofi, loogillinen, krediitti, analyysi, sosialidemokratia, sosialidemokraatti, republikaani, progressiivi.

Huomaa, että vieraissa kielissä on ero w:n ja v:n välillä. Wien (lue: viin), Vorwärts (lue: foorwärts); William, suom. Viljam; Wilhelm, suom. Vilho. Ph muukalaisissa sanoissa äännetään f:ksi: Phoenix (lue feeniks tai fiiniks), pharao (faarao), phariseus (fariseus), Philippinit (filippinit). Suomenkielessä kirjoitetaankin f, jollei ole muuttamaton paikan tai henkilön nimi: Philadelphia, Philo. Sh. merkitsevät suomenkielessä tuntematonta suhuäännettä: Shinto.

Suomenkielen sanat alkavat tavallisesti vain yhdellä konsonantilla ja siksi on vaikea ensin ääntää vierasperäisiä sanoja, jotka tekevät siitä poikkeuksen. Esim. trusti, proletariaatti. Murteellisia ovat provasti, trenki, frouva.

Pitkät vokaalit merkitään kahdella kirjaimella, samoin kahdennetut konsonantit. Yleensä noudattaa suomenkieli n. k. foneettista kirjoitustapaa, jossa joka äänteellä on aina sama kirjainmerkkinsä. Poikkeuksia tavataan lainasanoissa. Me kirjoitamme unio ja äännämme junio; jotkut kirjoittavat agitationi ja ääntävät agitatsioni; me voimme kirjoittaaakin jälkimäisellä tavalla.

SANALUOKAT.

5. Voidaksemme paremmin käsitellä kielessämme esiintyviä sanoja, me ryhmittelemme ne **luokkiin**, joita kutsumme **sanaluokiksi**.

Kuhunkin luokkaan kuuluvat sellaiset sanat, joilla on yhteisiä ominaisuuksia.

Suomenkielen sanaluokat ovat seuraavat:

1. **Nimisanat** eli **substantiivit**, esim. koulu, viisaus.

2. **Laatusanat** eli **adjektiivit**, esim. suuri, punainen, keltainen.

3. **Asemosanat** eli **pronomininit**, esim. minä, sinä, hän, me, te, he.

4. **Laskusanat** eli **numeraalit**, esim. viisi, kuusi, viides.

5. **Teonsanat** eli **verbit**, esim. menen, tulen, olen, olla.

6. **Sidesanat** eli **konjunktsionit**, esim. ja, mutta, vaan, sekä.

7. **Seikkasanat** eli **adverbit**, esim. hyvin, paljon, vähän, vaikeasti.

8. **Esi-** tai **jälkisanat** eli **prepositcionit** tai **pastpositcionit**, esim. alla, alle.

9. **Huudahdussanat** eli **interjektcionit**, esim. ai! oi!

Neljää ensimmäistä sanaluokkaa kutsutaan usein **nomineiksi**. Ne taipuvat samalla tavalla.

Seuraavassa käsittelemme kutakin sanaluokkaa erikseen. Huomaa erityisesti vieraskieliset nimitykset, opettele ne. Nuo nimitykset ovat yhteiset melkein kaikissa maailman kielissä; niiden oppimisen kautta sinä voit helposti ryhtyä tutkimaan melkein mitä kieltä hyvänsä.

I. SUBSTANTIIVI.

6. Substantiivi eli nimisana on esineen, olion, asian tai ominaisuuden nimi. Esim. Työväen-Opisto, kuva, kunnia, kirja, joki, Matti, hyvyys, Duluth.

Kun näemme jonkun henkilön, esineen tai ilmiön, niin ajatuksemme aina liittyy sille jonkunlaisen nimen. Tällainen sana siis, joka antaa esineelle, henkilölle tai asialle nimen, on nimisana eli substantiivi.

7. Käytännöllisistä syistä me ja'amme nimisanat vielä kahteen luokkaan:

1. Erisnimet.

2. Yleisnimet.

Näemme tuolla miehen, me tunnemme hänet, tiedämme hänen nimensä. Se on esimerkiksi Jussi. Tällainen nimi, jolla erotetaan yksilö suuresta joukosta, on erisnimi. Jos nimitämme häntä vain nimellä mies, annamme hänelle nimen, joka on yhteinen suurelle joukolle. Se on yleisnimi.

Henkilöiden, maanosien, maiden, paikkakuntien, järvien, jokien ja vuorten nimet ovat erisnimiä. Esim. Matti, Amerika, Suomi, Smithville, Duluth, Oulun järvi, Laatokka, Vuoksi, Kalliovuoret, Montana.

Erisnimet kirjoitetaan aina suomenkielessä isolla alkukirjaimella. Kirjoita siis aina oma nimesi niin, että ensimmäinen kirjain molemmissa nimissä, tai, jos niitä on useampia, kaikissa on iso.

Huomaa kuitenkin, vaikka sana Suomi on erisnimi, ei enää suomalainen ole eris-, vaan yleisnimi ja se kirjoitetaan siis pienellä alkukirjaimella.

Annan muita samanlaisia esimerkkejä:

Venäjä	venäläinen	viipurilainen
Saksa	saksalainen	helsinkiläinen
Ruotsi	ruotsalainen	tukholmalainen
Minnesota	minnesotalainen	pietarilainen
Amerika	amerikalainen	työväen-opistolainen

Kirjoita viikonpäivien, kuukausien ja juhlapäivien nimet pienellä kirjaimella, jolleivat ne ole lauseen ensimmäisenä sanana, joka aina alotetaan isolla kirjaimella. Kirjoita siis:

taammikuu	sunnuntai	joulu
helmikuu	maanantai	juhannus j. n. e.
maaliskuu j. n. e.	tiistai j. n. e.	

Huomaa: suomenkieli, englanninkieli, venäjänkieli, saksankieli, ranskankieli jne.

Amerikassa kirjoitamme: Länsi, Itä. Etelä, Keski-Länsi isolla alkukirjaimella, kun tarkoitamme Yhdysvaltain eri osia; ilmansuuntain niminä ne taas kirjoitetaan pienellä.

TEHTÄVÄ: Kirjoita seuraava viikkosi. Tutki tarkoin erisnimiä, kirjoita ne kaikki isolla alkukirjaimella; minä olen merkinnyt useat niistä pienellä kirjaimella. Korjaa sinä. Muista myös, että lauseen alussa täytyy aina olla iso kirjain oli sana mikä tahansa.

Presidentti Wilsonin sanotaan suosivan etelää ja länttä enemmän kuin itää virkapaikkojen täyttämässä.

Napoleon, joka vähän enemmän kuin sata vuotta sitten kauhitti europaa, ei ollut syntynyt ranskassa, vaan hän oli kotoisin korsikan saarelta.

Suomenkieli on se kieli, jota suomalaiset käyttävä ilmottaessaan ajatuksiaan toisilleen.

Suomenkieltä puhutaan, paitsi suurimmassa osassa suomen maata, myös venäjällä, suuressa osassa inkerinmaata; suomea puhuvia siirtokuntia on ruotsin pohjois- ja keskiosissa, pohjoisessa osassa norjaa, venäjän lapissa ja amerikan yhdysvalloissa ja canadassa.

Sanotaan suomalaisten tulleen aasiasta, kulkeneen yli venäjän maan ja viimein asettuneen asumaan maahan, joka kulkee nimellä suomi.

Useat aasialaiset heimot puhuvat kieltä, joka on sukua suomalaisten kielelle. Suomenlahden eteläpuolella asuvat virolaiset. Heidän kielensä on hyvin suuressa määrässä suomenkielen kaltaista. Keski-euroopassa löytyy kansa, nimittäin unkarilaiset unkarissa, joka alkuaan on ollut yhdessä suomalaisten kanssa ja puhuu kieltä, joka jossain määrin muistuttaa suomen heimon kieltä.

Useita suomalaisia heimoja jäi venäjälle. Monet niistä ovat jo kuolleet sukupuuttoon.

Näytä myös että tunnet nimisanat ja vedä viiva jokaisen nimisanan alle.

8. Nimet pitää aina kirjoittaa tarkasti oikein. Henkilönimet on paras kirjoittaa samoin kuin asianomainen itse. Paikannimet kirjoitetaan tavallisesti niin kuin ne ovat alkukielessä, paitsi jos niillä on jo vakiintunut suomalainen muoto. Esim.:

Rooma	Pariisi	Norja
Kööpenhamina	Pietari	Puola
Tonava	Porvoo	Saksa
Aasia	Pihkova	Espanja
Intia	Portugali	Turkki
Afrika	Sveitsi	Kreikka
Korsika	Vaasa	Kustaa
Atlantti	Hampuri	Luulaja
Englanti	Viipuri	Lyypekki
Hollanti	Lontoo	
Berliini	Tukholma	

II. ADJEKTIIVIT.

9. **Adjektiivi** eli **laatusana** on sana joka ilmoittaa, kuten nimikin osoittaa, **esineen laadun**. Esim. hyvä, iso, sininen, viheriä, kova, kovanlainen, puumainen, jäinen, säännöllinen, puunainen.

Laatusana vastaa kysymykseen: **minkälainen?**

TEHTÄVÄ: Vedä viiva seuraavassa olevien laatusanojen alle.

Hevonen on kaunis eläin; sen vartalo on solakka. Sillä on pitkä pää. Sen silmät ovat kirkkaat. Sen korvat ovat suipot ja hyvin liikkuvaiset. Sen kaula on kaareva. Hevosen kaulassa ja hännässä on komeita jouhia. Hevosen nopeat jalat ovat kummalliset rakenteeltaan. Kussakin jalassa on vain yksi ainoa varvas. Tämä varvas on kokonaan sarvimaisen kavion peitossa. Kesällä hevonen lautumella syö viheriää ruohoa. Talvella se syö kuivia heiniä ja kauroja. Hevonen on erittäin hyödyllinen eläin. Se on myöskin älykäs ja hyvämuistinen. Isännälleen se on uskollinen ja sodassa urhea.

NOMINIEN TAIVUTUS.

10. Ennen kuin menemme eteenpäin, on meidän tutustuttava **nominien taivutukseen**. **Nomineiksi** usein kutsutaan yhtei-

sellä nimellä kaikkia niitä sanoja, jotka kuuluvat neljään ensimmäiseen sanaluokkaan... Ne taipuvat kaikki samalla tavalla.

Taivutukseksi nimitetään sanojen muodostelua päätteiden avulla. Sanan osaa, joka pysyy miltei muuttumattomana, nimitetään vartaloksi. Nominien taivutusta nimitetään deklinatsiooniksi eli sijoitteluksi. Suomenkielen nomineilla on 15 sijaa (kaasusta), kukin esiintyen joko yksikössä (singulaari) tai monikassa (pluraali), joita taas nimitetään luvuiksi.

Vartalo on kahdenlainen:

1. **Vokaalipäätteinen.** Esim. maa, mainio, kuninkaa, kirvee, punase, seitsemä.

2. **Konsonanttipäätteinen.** Esim. kuningas, kirves, punas, seitsen.

Vokaalivartalo on kaikilla sanoilla ja löytyy se parhaiten olento-sijasta. Esim. kuninkaana. Konsonanttivartalo löytyy osannosta. Esim. kuningasta, seitsentä.

Harjoitusesimerkkejä.

Taivutettava: yksi pieni poika. (Kts. taivutuskaavaketta seuraavalla sivulla.)

Vokaalivartalo: yhte, piene, poika; konsonanttivartalo: yh, pien; monikon vartalo: yksi, pieni, poiki.

Huomatkaa, että yksikön nominatiivi on päätteetön, monikon nominatiivin päätte on t, joka liittyy yksikön vartaloon. Yksikön genetiivin päätte on -n. Akkusatiivi on sekä nominatiivin että genetiivin muotoinen. Essiivin päätte on -na, -nä*), translatiivin -ksi, innessiivin -ssa, -ssä, elatiivin -sta, -stä, adessiivin -lla, -llä, ablatiivin -lta, ltä, allatiivin -lle ja abessiivin -tta. Komitatiivin päätte on -ne, joka liittyy monikkovartaloon, oli kysymyksessä yksikkö tai monikko. Esim. vaimoinensa merkitsee

*) Suomenkielessä on n. k. vokaalisointu, jonka mukaan sanassa ei ole a, o ja u yhdessä ä:n, ö:n ja y:n kanssa. Sen perusteella myös vartalon vokaalit määräävät päätteiden vokaalin. Esim. alkuna, mutta öljynä. Tästä tekevät lainasanat poikkeuksen. Emme sano tyränni, vaan tyranni; ei poluteknillinen, vaan polyteknillinen; ei synödi, vaan synodi.

*deklinatiosu
Nominiin laivutus.*

Sijat	Yksikkö	Monikko
Nominatiivi (nimentö)	yksi pieni poika	yhdet pienet pojat
Genetiivi (omanto)	yhden pienen pojan	{ yksien pienten poikain { yksien pienten poikien
Akkusatiivi (kohdanto)	{ yksi pieni poika { yhden pienen pojan	yhdet pienet pojat
Essiivi (olento)	yhtenä pienenä poikana	yksinä pienenä poikina
Partitiivi (olento)	yhtä pientä poikaa	yksiä pieniä poikia
Translatiivi (tulento)	yhdeksi pieneksi pojaksi	yksiksi pieniksi pojiksi
Inessiivi (sisäolento)	yhdessä pienessä pojassa	yksissä pienissä pojissa
Elatiivi (sisäolento)	yhdestä pienestä pojasta	yksistä pienistä pojista
Illatiivi (sisätulento)	yhteen pienen poikaan	yksin pienin poikiin
Adessiivi (ulko-olento)	yhdellä pienellä pojalla	yksillä pienillä pojilla
Ablatiivi (ulkoeronto)	yhdeltä pieneltä pojalta	yksiltä pieniltä pojilta
Allatiivi (ulkotulento)	yhdelle pienelle pojalle.	yksille pienille pojille
Abessiivi (vajanto)	yhdettä pienettä pojatta	yksittä pienittä pojitta
Komitatiivi (vajanto)	yksine pienine poikine(en)	yksine pienine poikine(en)
Instruktiivi (keinonto)	(yhden pienen pojan	yksin pienin pojin.

vaimonsa kanssa tai vaimojensa kanssa. Instruktiivin päätte on -n; sija on harvinainen, varsinkin yksikössä. Esim.: Hän kulki jalan. Mies teki työtä käsin. Partitiivin päätte on -a, -ä lyhyen vokaalin tai lyhyen vokaalin ja j:n jälessä, muutoin -ta, -tä. Esim. vesa-a, outo-a, seutuj-a; maata, soita, kuninkaita. Yksitavuisten vartalojen lyhyen vokaalin jälkeen tulee -ta, -tä. Esim. mitä, ketä, tätä. Konsonanttivartalosta muodostuu partitiivii -ta, -tä päätteellä. Esim. kivistä.

Monikon genetiivin päätte on -en lyhyen i:n sekä lyhyen vokaalin jälkeisen j:n perästä ja -den (-tten), jotka liittyvät monikon vartaloon; yksikön vartaloon liittyy päätte -en lyhyen i:n jälkeen, muiden lyhyiden vokaalien jälessä se on -in. Esim. tulien, koirain, pappein. Konsonanttivartaloon liittyy päätte -ten. Esim.: kiivasten, miesten.

Huom.! Päätteitä -den ja -tten saa käyttää toistensa asemasta: maiden, maitten.

Illatiivin päätte on:

1) vartalon lyhyen loppuvokaalin pidennys ja -n. Esim. opistoon, palkkaan, kuuteen, löytöön, kaupunkiin, Turkuun;

2) h-n ja niiden välissä h:n edellä oleva vokaali diftongin ja yksitavuisessa sanassa vokaalin jälessä. Esim.: maahan, suohon, työhön, läksyihin;

3) -seen ja monikossa -siin monitavuisen sanan pitkän vokaalin jälessä. Esim.: vapaaseen, suhteisiin, kulkueeseen, kulkueisiin (myös kulkueihin).

Prolatiiviksi nimitetään -tse päätteistä muotoa, joka löytyy muutamilla sanoilla. Esim.: meritse, maitse, sivutse.

Monikon tunnus on i, jonka sijalla mon. partitiivissa ja genetiivissä on vokaalin jälessä j. Esim.: taloi-ssa, mutta taloja, talojen. — Vartalon viimeinen vokaali voi kadota i:n edestä. Esim.: tuleva, tulevi-a, tuntematon, tuntemattomia, tuntemattomi-lla.

Huomaa konsonanttimuutokset toissa (toisna); lasna, lasna; vuotena, vuonna.

Allatiivin päätte on -lle eikä -llen. Ei siis hänellen, vaan hänelle; ei lähellen, vaan lähelle. Runoissa vain voi esiintyä

-llen. Adessiivin pääte on -lla (eikä -la) ja inessiivin -ssa (eikä -sa). Ei siis pellola, vaan pellolla; ei saunasa, vaan saunassa.

Työväen-Opistolla olen kirjoitusta opettaessani huomannut seuraavat murteellisuudet, jotka tässä esitän toisille vaitokseksi:

äidinsä, lehdemme, hetelmä, vatelma, tilaisuudeen, Minnesodasta, sorankäynti, raurasta, vuoren päästä, aseiten, puolueen, aluveiden, usioita, asijoita, lapijoita (huomaa verbi lapioida), sian (huom.: sika, sian; sija sijan), koppijen, kaloen, työväin, kivijen, orjija, aamijainen, jäsenijä, poikija, miästen, selälleen, nahaasta, tuhaaksi, viljellys.

Kopioi nämä paperille ja kirjoita oikea muoto viereen.

Virheellinen on lausetapa "ilman työttä", sillä abessiivi "työttä" merkitsee samaan kuin "ilman työtä".

TEHTÄVÄ: Ensiksi harjoittele nyt itsekseksi taivuttelua edellä olevan kaavan mukaan. Samoin kuin läksyssä on kirjoitat paperille sanat yhdeksäs terävä kirves. Ensin vartalo, sitten sijat. Voit käyttää vain muukalaisia nimityksiä tottuaksesi niihin.

III. PRONOMINIT.

13. **Sääntö:** Pronomineja eli asemosanoja käytetään substantiivien ja adjektiivien asemasta.

Niiden taitava käyttö tekee kielen käytännölliseksi ja notkeaksi. Esim.: Kaupungissa on koulu. Koulussa käyvät kaupungin lapset. Lapset oppivat koulussa tietoja. Tietoja tarvitaan elämässä.

Me voimme sanoa paremmin: Kaupungissa on koulu, **jossa sen** lapset käyvät. **Nämä** oppivat siellä tietoja, **joita** tarvitaan elämässä.

14. Pronomineja eli asemosanoja on kuutta lajia:

1) Persoonapronominit (henkilökohtaiset): puhujan, ensipersoona: minä, me; puhuteltavan, toinen persoona: sinä, te; kolmas ilmoittaa sen, josta puhutaan: hän, he.

Ne taipuvat seuraavalla tavalla:

Yksikkö.

Nom.	minä	sinä	hän
Akk.	1. minu n	sinu n	häne n
	2. minä	sinä	hän
	3. minu t	sinu t	häne t
Gen.	minu n	sinu n	häne n
Ess.	minu na	sinu na	häne nä
Part.	minu a	sinu a	hän tä
			j. n. e.

Monikko.

Nom.	me	te	he
Akk.	1. mei dän	tei dän	hei dän
	2. me	te	he
	3. mei dät	tei dät	hei dät
Gen.	mei dän	tei dän	hei dän
Ess.	mei nä	tei nä	hei nä
Part.	mei tä	tei tä	hei tä
			j. n. e.

Virheellisiä ovat seuraavat muodot: minuva (minua), het (he), heidä (heitä), heirän, heijän (heidän).

Puhekielessä ja runoudessa esiintyvät muodot: mulla, sulla, hällä, mulle, sulle, hälle j. n. e.

15. Kun persoonapronominin omanto määrää jotain sanaa, täytyy siihen liittää possessiivisuffiksi eli omistusliite. Esim.: ei sanota "minun poika", vaan "minun poika-ni"; samaa merkitsee pelkästään "poikani". Ei suinkaan "sinun palkka", vaan "palkka-si". Samoin hänen, heidän palkka-nsa, meidän palkka-mme, teidän palkka-nne. Kolmannen persoonan suffiksi voi olla myös vokaalin pidennys ja n. Esim.: Hän peri palkkojaan. Heidän viime yritystensä (yritystään).

Huomaa, että genetiivin ja illatiivin -n häviää suffiksin n:n ja m:n edestä. Nom. kynäni, gen. kynäni; mon. gen. kynien, kyniensä, kyniemme. — Tapahtuu muitakin muutoksia, kuten huomaat esimerkeistä: liesi (lieden, lietensä; kynsi, kynnen,

kyntensä (d:ksi pehmennyt t ja nn:ksi pehmennyt nt palaa ta-
kaisin suffiksin edellä).

Translatiivin pääte on suffiksin edellä -kse. Esim.: Hän
heittäytyi herraksi. Hän tuli herrakse-ni.

16. 2) **Demonstratiiviset** (osottavat) ovat:

Yksikkö.	Monikko.
tämä	nuo (nuo)
tuo	nämä (nämät)
se	ne (harv. net)

Tutki tarkoin seuraavaa taivutusta:

Yksikkö.

Nom.	tämä	tuo	se
Akk.	(tämä n	tuo n	se n
	(tämä	tuo	se
Gen.	tämä n	tuo n	se n
Ess.	tä nä	tuo na	si nä
Part.	tä tä	tuo ta	si tä
In.	tä ssä	tuo ssa	si nä
El.	tä stä	tuo sta	si tä
Ill.	tä hän	tuo hon	si hen

Monikko.

Nom.	nämä l. nämä t	nuo l nuo t	ne (ne t)
Akk.	nämä l. nämä t	nuo l nuo t	ne (ne t)
Gen.	näi den	noi den	nii den
	näi tten	noi tten	nii tten
Ess.	näi nä	noi na	nii nä
Part.	näi tä	noi ta	nii tä
In.	näi ssä	noi ssa	nii ssä
El.	näi stä	noi sta	nii stä
Ill.	näi hin	noi hin	nii hin

Näiden vartaloit ovat useissa sijoissa tä, tuo, si, sii, näi, nuo, noi, nii. Tämä, tämän, mutta: tätä, tässä j.n. e. Näiden, sitä, noista, niillä. Poikkeuksellisia ovat inessiivi, elatiivi ja illatiivi: siinä, siitä, siihen.

Virheellinen on: tuola (tuolla).

17. 3) **Relatiiviset (takakohtaiset)** viittaavat johonkin toisen lauseen sanaan tai kokonaiseen asiaan. Ne ovat: joka ja jompi (harvinainen), väliin mikä. Esim.: Hän on mies, joka tekee minke lupaa. (Joka viittaa sanaan mies, mikä viittaa poisjätettyyn sanaan sen).

Joka-sanana taivutuksessa on huomattava genetiivi jonka; muuten on vartalo jo. Esim.: jota, jossa j. n. e.

Relatiivisen joka-sanana edellä on aina pilkku. Esim.: Maamies kyntää peltoa, josta hän odottaa satoa.

18. 4) **Interrogatiiviset (kysyväiset)** ovat kuka, mikä, ken, kumpi. Taivutuksessa huomattakoon, että kuka-sanana genetiivin asemasta sanotaan kenen. Mikä-sanana genetiivi on: minke Muuten ovat niiden vartaloit ku, kene ja ke, mi. Mikä on monikossa samallinen kuin yksikössäkin, paitsi nominaatiivi: mitke.

Kumpi-sanana vartalo on kumpa, gen. kumman.

Yksikkö.

Nom.	kuka	ken	mikä
Gen.		kenen	minke
Akk.		} kenet	minke
		} kenen	
Part.	kuta	ketä	mitä
Iness.	kussa	} kenessä	missä
		} kessä	
Illat.	kuhun	} keneen	mihin
		} kehen	

Monikko.

Nom.	kutka	ketkä	mitkä
Gen.	} kuiden kuitten	keiden	minkä
		keitten	
Part.	kuita	keitä	mitä
Iness.	kuissa	keissä	missä
Illat.	kuihin	keihin	mihin

19. 5) **Indefiniittipronomineja (epämääräisiä)** ovat: joku, jokin, kukin, mikin, kumpikin, kumpainenkin, kukaan, mikään, kumpikaan, kumpainenkaan, jokainen, joka (merkityksessä jokainen: joka mies).

Joku- ja jompi kumpi-sanain molemmat osat taipuvat: jonkun, jotakuta, jommassa kummassa. Joka on taipumaton. Esim.: Se pomo on joka naisen kimpussa.

Näihin voi lukea myös adjektiivit: ainoa, eri (taipumaton), eräs, harva, kaikki, koko, moni, y. m.

20. 6) **Refleksiivinen (itsekohtainen)** on: itse, jota käytetään possessiivisuffiksin kanssa. Esim.: Hän raatoi itsensä kuoliaaksi. Me kehitimme itsemme tietoisiksi. — Indefiniittinen merkitys on itse-sanalla myös ja on se silloin pääsanansa edellä taipumaton, jälessä taipuu. Esim.: Itse hallituksenkin täytyi myöntyä. Hallituksen itsensäkin täytyi myöntyä.

TEHTÄVÄ: Kirjoita seuraava harjoitus vihkoosi ja vedä viiva jokaisen pronominin alle.

+ Eeva, joka yhdessä Kallen kanssa meni mummon luo, sanoi: "Kun tulemme mummon luo, niin sinä ja minä tervehdimme häntä. Varmaan hän antaa sinulle ja minulle omenan. Sitä me sitten kotimatalla syömme."

Paavo on Peltolan vanhin poika. Kesällä hän käy ongella. Hän istuu tuntikausia ääneti veneessään. Hänellä on tuohinen täynnä ahvenia. Hän antaa ne äidillensä, joka paistaa ne illaksi; ne maistuvat hyvältä. Niiden joukossa on isojakin ahvenia, jotka maistuvat kaikista parhailta.

+ Kissa pyydysti hiiriä ja söi paljon niitä. Siksi ne kissaa aina pelkäsivätkin. Kerran ne pitivät kokouksen aitassa. Siellä ne keksivät

keinon. Ne tiesivät, että kissa tuli aina hiljaa. Se ei haukunut kuten koira, se ei laulanut kuin kukko. Siksi hiiret päättivät panna kellon sen kaulaan; silloin ne kaikki kuulisivat sen kellon äänen. Kuitenkaan kukaan niistä ei uskaltanut ripustaa sitä kissan kaulaan.

Pyydän, että lähetät minulle sen kirjan, jota luin viime kesänä sinun käydessäsi minun veljeni kanssa meidän kotitalossamme. Minä kovin mielelläni tahtoisin lukea sen loppuun. Sinähän ostitkin tuon kirjan, jota sitten luit noiden kolmen kuukauden kuluessa; nyt sinä sen ehkä jo tarkoin osaat.

IV. NUMERAALIT.

21. **S ä ä n t ö:** Numeraalit eli laskusanat ilmaisevat lukua tai järjestystä. Niitä on kahta lajia:

1) **Lukusanat** (kardinaalit) ilmaisevat esineiden luvun. Esim.: viisi, kaksikymmentä, kolmekymmentäviisi (viisineljättä), sataviisitoista.

2) **Järjestyssanat** (ordinaalit) ilmaisevat järjestystä. Esi-merkiksi: viides, kahdeskymmenes, kolmaskymmenesviides, (viidesneljättä), sadasviidestoista.

Huomaa: ensimmäinen ja toinen, mutta yhdestoista, kahdestoista, yhdeskolmatta (kahdeskymmenesyhdes), satayhdes (sadasyhdes), satakuudes, (sadaskuudes), satayhdeskolmatta (121), tuhatyhdes.

Pitkissä luvuissa voi lyhyiden vuoksi vasta viimeisen luvun taivuttaa. Ei siis viidennessätuhannessa kuudennessasadasa kahdennessakymmenenessäyhdeksässä, vaan viisituhatta kuusisataa kaksikymmentäyhdeksännessä. Murtolukuja ovat: puoli, kolmannes (kolmasosa), neljännes, viidennes, kymmenennes, sadannes, tuhannes.

Kirjaimilla merkitään tavallisesti vain lyhyet laskusanat: yksi, kaksi, kolme, neljä, viisi, kuusi, sata, tuhat, milj. (miljoona). Muuten käytetään numeroita. Yleensä on käytännössä kymmenjärjestelmä, perustuen siihen, että ihmisen sormet ovat olleet ensimmäisenä laskuopin apuna. Arabialaisilta ovat tulleet

numeromme (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 0). Nollan (0) keksintö oli suuremmin edistysaskel, sillä se teki mahdolliseksi kymmenjärjestelmämme, jossa joka numerolla on kaksi merkitystä. 7 merkitsee seitsemää yksikköä, mutta luvussa 73 merkitsee se kyllä seitsemää, mutta ne ovat kymmeniä, johtuen siitä paikasta, mikä 7:llä on numerosarjassa. 703 merkitsee sitä, että satoja on 7, kymmeniä ei ollenkaan (0) ja ykkösiä 3, luetaan: seitsemänsataa kolme.

Roomalaisia numeroita käytetään merkitsemään:

- 1) Kellossa tunteja (I—XII).
- 2) Kirjan lukuja, osia ja nidoksia.
- 3) Eri osastoja ja jaksoja luettelossa.
4. Hallitsijain järjestyslukua. Esim.: Kaarle VII.

Roomalaisia perusnumeroita on seitsemän: I (yksi), V (viisi), X (kymmenen), L (viisikymmentä), C (sata), D (viisisataa) ja M (tuhat).

Näistä saadaan muiden lukujen merkit:

- 1) Monistamalla: II (2), XX (20), CCC (300).
- 2) Vähentämällä: IV (4), IX (9), XL (40), XC (90).
- 3) Lisäämällä: VI (6), XVII (17), MDCCCXCII tai MCMXCII (1912).

Amerikalaisia rahoja ja mittoja voi paraiten tutkia laskuopeista ja kalentereista; tässä luettelemme vain tärkeimmät niin nimitettyinä kuin ne ovat suomalaisten siirtolaisten kesken tunnetut.

Yhdysvaltain ja Canadian rahat ovat dollari (puhekielessä usein "taala"), jonka merkki on \$, ja sentti (c). Viisi dollaria ja 25 senttiä merkitään \$5.25. Sentin kymmenesosa on nimeltään milli (mill) ja kymmenen dollarin kultarahaa sanotaan "iigeliksi" (eagle, kotka), neljännes dollaria on myös nimel-

tään vartti (quarter), Lännellä “kaks’ pittiä”, ja viisi senttiä tunnetaan nimellä “nikkeli”.

Kuivan tavaran mitat ovat:

2 paintia (pints) =* 1 kuortti (quart).

8 kuorttia = 1 päkki (peck).

4 päkkiä = 1 pusseli (bushel).

Nestemitat:

4 tsilsiä (gills) = 1 painti.

2 paintia = 1 kuortti.

4 kuorttia = 1 gallona (gallon).

Painomitat:

16 aunssia (ounces, luotia) = 1 pauna, (pound, naula).

100 paunaa = 1 sentneri (hundredweight).

20 sentneriä (2,000 paunaa) = 1 tonni (ton).

Pituusmitat:

12 tuumaa (inch) = 1 jalka (foot, monikossa feet).

3 jalkaa = 1 jaardi (yard).

5½ jaardia = 1 rati (rod).

320 ratia = 1 maili (mile, engl. penikulma).

Neliö- ja kuutiomitat saadaan pituusmittojen avulla: neliöjalka, kuutiojaardi j. n. e. Maata mitataan eekkereillä (acre), 160 neliöratia. Koordi (cord) on halkomitta, merkiten pinoa, joka on 4 jalkaa korkea, 4 leveä ja 8 pitkä.

*) =Merkitsee: yhtä kuin.

V. VERBIT.

Kielen kautta ihminen ilmaisee ajatuksiaan. Se tapahtuu joko puhumisen tai kirjoituksen kautta. Esim. Syömmе. Sellainen sana on **verbi** eli teonsana: Ihmiskunnan alkukehityksen tutkijat sanovat, että ensimmäiset sanat, mitä ihmiset keskenään käyttivät, olivat verbejä. Se johtuu siitä, että ihmiset tarvitsivat toistensa apua työssä. Eräässä alkukielessä merkitään "puuta" sanalla "kuorittu", joka todistaa, että ensin puhuttiin kuorimisesta, ja sitten kun sanottiin "kuorittu", ymmärrettiin sillä sitä esinettä, mihin kuoriminen oli kohdistunut.

Verbi ilmaisee tekemistä tai olemista. Esim. tulen, makaat. syö. Siinä on kaksi osaa: vartalo, joka pysyy melkein muuttumattomana ja pääte, joka osoittaa erilaisia seikkoja, kuten tekijää (tulemme) tai aikaa (tulin) tai tarkoitusta (tullaksensa) j. n. e.

Verbin (teonsanan) **taivutusta** nimitetään **konjungatiiviksi**.

Taivutuksessa on huomioon otettava:

1) Verbeillä on sekä **persoonamuotoja** (opiskelen, taisteлимme) että **sijamuotoja** (opiskellen, taistelemassa).

2. **Verbit taipuvat:**

a) **aktiivissa**, jossa on toimiva persoona ilmaistu: kävelen, kulkivat;

b) **passiivissa**, jossa toimivana on määräämätön persoona: kävellään, kuljettiin.

Huom.! 1) Suomenkielen passiivi on toisellinen kuin esim. englanninkielen passiivi. Esim.: I am beaten, engl.: minä olen lyöty, suom.: minua on lyöty, tai minut on lyöty.

2) Joittenkin verbien aktiivilla on passiivinen merkitys: tuulee, ukkostaa, salamoii.

3) Verbién persoonamuodot esiintyvät neljässä **tapamuodossa** (moodissa):

- a) **indikatiivi** (tositapa): opin;
- b) **potentsiaali** (mahtotapa): oppinet;
- c) **konditionaali** (ehtotapa): oppisi;
- d) **imperatiivi** (käskytapaa): oppikaa.

4. **Tapamuodoissa** on indikatiivissa neljä **aikamuotoa** eli **temporia** (engl. kieliopissa: tense), muissa kaksi:

a) **presenssi** (kestämä) ilmaisee nyky- ja tulevaa aikaa: alan;

b) **imperfekti** (kertoma) ilmaisee mennyttä aikaa: aloin.

c) **perfekti** (päättymä) ilmaisee päättynyttä tekemistä nyky- ja tulevassa ajassa: Jo olen alkanut. Huomenna olen työn tehnyt, kun tulet;

d) **pluskvamperfekti** (entispäättymä) ilmaisee päättynyttä tekemistä menneessä ajassa: Eilen olin läksyni lukenut sinun tullessasi.

Huom. Perfekti ja pluskvamperfekti saadaan apuverbin avulla.

Apuverbi on: olla. Sen yhdysmuodoissa tarvittavat muodot ovat seuraavat:

AKTIIVI.

Indikatiivi Potentsiaali Konditionaali Imperatiivi

Presenssi:

Yksikkö

1 pers.	olen	lienen	olisin	
2 pers.	olet	lienet	olisit	ole
3 pers.	on	lienee	olisi	olkoon

Monikko.

1 pers.	olemme	lienemme	olisimme	olkaamme
2 pers.	olette	lienette	olisitte	olkaa(tte)
3 pers.	ovat	lienevät	olisivat	olkoot

Imperfekti: olin
 olit
 oli
 olimme
 olitte
 olivat

5) **Aikamuodoissa** on kolme persoonaa yksikössä ja kolme monikossa: luen, luet, lukee, luemme luette, lukevat.

Huom.! Käskytavassa ei ole ensi persoonaa.

Näiden muotojen merkitys selviää taivutuskaavasta:

I. AKTIIVI.

Indikatiivi:

Preesensi.

taivutan
 taivutat
 taivuttaa(pi)
 taivutamme
 taivutate
 taivuttavat

Imperfekti.

taivutin
 taivutit
 taivutti
 taivutimme
 taivutitte
 taivuttivat

Perfekti.

olen taivuttanut
 olet taivuttanut
 on taivuttanut
 olemme taivuttaneet
 olette taivuttaneet
 ovat taivuttaneet

Pluskvamperfekti

olin taivuttanut
 olit taivuttanut
 oli taivuttanut
 olimme taivuttaneet
 olitte taivuttaneet
 olivat taivuttaneet

Potentsiaali:

Preesenssi.	Perfekti.
taivuttanen	lienen taivuttanut
taivuttanet	lienet taivuttanut
taivuttanee	lienee taivuttanut
taivuttanemme	lienemme taivuttaneet
taivuttanette	lienette taivuttaneet
taivuttanevat	lienevät taivuttaneet

Konditionaali:

Preesenssi.	Perfekti.
taivuttaisin	olisin taivuttanut
taivuttaisit	olisit taivuttanut
taivuttaisi	olisi taivuttanut
taivuttaisimme	olisimme taivuttaneet
taivuttaisitte	olisitte taivuttaneet
taivuttaisivat	olisivat taivuttaneet

Imperatiivi:

Preesenssi.	Perfekti.
taivuta	ole taivuttanut
taivuttakoon	olkoon taivuttanut
taivuttakaamme	olkaamme taivuttaneet
taivuttakaa*)	olkaa taivuttaneet
taivuttakoot	olkoot taivuttaneet

Huomaat, että yksikön ensi persoonan päätte on -n, toisen -t, kolmannen puuttuu, tai on vokaalin pitennys tai -pi (saa, saapi, sanoo); monikossa ovat päätteet -mme, -tte, -vat (-vät). Imperatiivissa on yksikön toinen persoona päätteetön, kolmannen päätte on -koon, monikossa -kaamme, -kaa myös: -kaatte), -koot (-kööt).

*) Vain runollisesti tai juhlallisesti: taivuttakaatte.

Kielteiset muodot. Suomenkielen kielto sana on verbi, jonka liittäminen verbiin saattaa tässä aikaan muutoksia. — Muisa kielissä on kielto sana partikkeli eikä aiheuta muutoksia saamaan, jota se määrää. Käännöstyössä on tästä hankaluutta.

Kielto sanan taivutus:

		Imperatiivi
Yksikön	1 persoona:	en
	2	„ et älä l. elä
	3	„ ei älköön l. elköön
Monikon	1	„ emme älkäämme l. elköömme
	2	„ ette älkää(tte) l. elköö(tte)
	3	„ eivät älkööt l. elkööt

TEHTÄVÄ: Taivuta nyt verbi "työskennellä" kaikissa edellä olevissa muodoissa, erikseen myönteisesti ja kielteisesti. Huom.! Kirjoita jokaisen pää- ja tapamuodon sekä temporin nimi selvästi; kirjoita muutenkin riittävän suurelle alalle, että mahtuu korjauksia.

Harjoituskirjoitukseksi laadit ilmoituksia ja uutisia:

1. Iltamailmoitus.
2. "Puhvi" eli kehotus saapua iltamaan.
3. Kehoitus saapua kokoukseen.

Muista, että et ole kaavallinen etkä monisanainen!

Jatkamme verbien taivutusta.

Passiivin tunnus on -ta, -tä, lyhyen vokaalin jälessä -tta, -ttä. Esim.: taivutetaan, taivutettakoon.

Huomaa muutokset, mitkä t:ssä tapahtuvat: tehdään, mennään, (men-tä-än), tullaan (tul-ta-an), surraan (sur-ta-an).

Taivutuskaava:

*) Runokielessä tavataan: ällös, älkään, elköön.

PASSIIVI.

Indikatiivi.

Preesensi. taivutetaan	Imperfékti. taivutettiin
Perfekti. on taivutettu	Pluskvamperfekti. oli taivutettu

Kielteinen muoto.

Preesensi. ei taivuteta	Imperfekti. ei taivutettu
Perfekti. ei oltu taivutettu	Pluskvamperfekti. ei oltu taivutettu

Potensiaali.

Preesensi. taivutettanee	Perfekti. lienee taivutettu
-----------------------------	--------------------------------

Kielteinen muoto.

Preesensi. ei taivutettane	Perfekti. ei liene taivutettu
-------------------------------	----------------------------------

Konditsionaali

Preesenssi. taivutettaisiin	Perfekti. olisi taivutettu
--------------------------------	-------------------------------

Kielteinen muoto.

Preesensi. ei taivutettaisi	Perfekti. ei olisi taivutettu
--------------------------------	----------------------------------

Imperatiivi.

Preesenssi. taivutettakoon	Perfekti. olkoon taivutettu
-------------------------------	--------------------------------

Kielteinen muoto.

Preesensi.

Perfekti.

älkөөn taivutettako

älkөөn olko taivutettu

TEHTÄVÄ: Taivuta nyt kaksi verbiä (työskennellä ja vetelehtiä) kaikissa passiivin myönteisissä ja kielteisissä muodoissa.

Laadi myös joukko esimerkkilauseita, joissa näitä muotoja esiintyy; ilmoita mitä muotoa tarkoitat.

Kirjoita myös pitkänlainen uutinen, jossa teet selkoa jonkun järjestön tai seuran työkokouksesta. Ota huomioon ettei ole tarpeellista julaista koko pöytäkirjaa lehdissä. Mieti itse, mikä on tarpeellista, mikä tarpeetonta. Minä annan sitten ohjeitani. Kokoa runsaasti aineksia, ettei jää lyhyeksi, sillä siinä tapauksessa opit vähemmän.

Verbien taivutuksesta ovat vielä jällellä **infiniittimuodot**, jotka ovat seuraavat:

		Aktiivi:	Passiivi:
I Infinitiivi	translatiivi	} taivuttaa taivuttaakse(ni)	} taivutettaessa taivutettaissa
II Infinitiivi	inessiivi		
III Infinitiivi	instruktiivi	} taivuttaen taivuttain	} taivutettaessa taivutettaissa
	inessiivi	taivuttamassa	
	elatiivi	taivuttamasta	
	illatiivi	taivuttamaan	
	adessiivi	taivuttamalla	
	abessiivi	taivuttamatta	
	instruktiivi	taivuttaman	taivutettaman
	IV Infinitiivi	nominatiivi	taivuttaminen
	partitiivi	taivuttamista	
I Partisiippi		taivuttava	taivutettava
II Partisiippi		taivuttanut	taivutettu

Infinitiivimuodot ovat nominien tapaisia, infinitiivit substantiiveja, partisiipit adjektiiveja.

I infinitiivi on verbin perusmuoto. Sen tunnus on yksivartaloisissa verbeissä lyhyen vokaalin jälessä -a, -ä, sekä pitkän vokaalin tai diftongin jälessä -da, -dä. Esim.: sanoa, puhua, arvioida. Kaksivartaloisissa verbeissä liittyy tunnus -ta, -tä konsonanttivartaloon. Esim.: juosta, tehdä, mennä, tulla, surra. Huomaat, että t muuttuu h:n vierellä d:ksi sekä sulaa yhteen n:n, l:n ja r:n kanssa. Jos konsonanttivartalo on t-päätteinen, sulaa infinitiivin t sen kanssa yhteen lyhyeksi t:ksi. Esim. punnita.

IV infinitiivin suhteen on huomattava, että se kyllä taipuu kaikissa sijoissa, mutta vain nominatiivi ja partitiivi ovat verbin muotoisia. Esim.: Minun on taivuttaminen (= minun täytyy taivuttaa). Ei ole yrittämistä. Mutta: Taivuttaminen on vaikeata. Taivuttamisessa on huomioon otettava, j. n. e. **Näissä lauseissa on sana taivuttaminen täysi substantiivi.**

Partisiipit taipuvat kaikissa sijoissa. Toisen partisiipin tunnus on -nut, -nyt, vartalo -nee (mon. -nei). Joutuessaan l:n ja r:n, sekä väliin s:n viereen muuttuu n näiden mukaiseksi. Tullut, surrut, juossut, nousnut (nousnut).

Murteellisia verbimuotoja olen koonnut seuraavat: Hän seiso eilen tässä. Hän alkasi lukemaan. Tiarustella, tätä kirjottaessa, luettavaksi, oisi, olis, jois, pitäs, siirryttyvään, lähätti, tulloo, tehryn, pääsny, kymettyyn, ajatteleen, meneen, käveleen (mikä muoto?), tehkäät, näjemme, tiätty, saatessa, tullu, sanua, tultaisi, laulettais, sitova, vaihretaan. Tuo nämä korjattuina minulle. Selitä myös, mikä ero on sanoilla eristää ja edistää, kurotaan ja kudotaan.

TEHTÄVÄ: Verbeistä työskennellä ja vetelehtiä muodostat nyt infiniittiset muodot kuten yllä oleva taulu osoittaa. Kumpikin on taivutettava erikseen ja muotojen nimet täydellisinä.

Sitten muodostat lauseita, joissa näitä muotoja esiintyy. Lauseen edellä ilmoitat, mitä muotoa aiot käyttää. Esim.: III. infinitiiv-

vin adessiivi ja illatiivi: Sanoja taivuttamalla oppii niitä oikein käyttämään. Passiivin II. infinitiivin inessiivi ja I. partisiippi: Taistelussa on pidettävä puoliaan.

Laadi myös uutinen, jossa tehdään selkoa iltamasta. Ajattele iltamaa, jossa on ollut rikas ohjelma, niin että saat siitä paljon kertomisen aihetta. Mainitse lyhyesti puheiden sisältö ja ilmaise muutamin sanoin mitä sinä pidit siitä.

VI. ADVERBIT.

29. Hän meni ulos. Tule pian. Mies lähti heti matkalle. Töitä saa nykyään vaikeasti.

Adverbi eli seikkasana on sana, joka ilmaisee:

- a) paikkaa: alla, yllä, ulos, pois, siellä;
- b) aikaa: heti, jo, pian, ennen, jälkeen;
- c) tapaa: hyvin, siten, niin, pahasti;
- d) määrää y. m.: niukalti;
- e) kysymystä tai vahvistusta: tokko, -ko, -kö, -han, -hän.

Adverbejä muodostetaan päätteillä:

- a) -sti: hyvästi, kahdesti;
- b) -lti: laajalti, kosolti;
- c) -nne, -nnes: sinne, kunnes;
- d) -ti: kaiketi, peräti;
- e) -ten: siten, kuten, miten, toisten;
- f) -tten: sitten;
- g) -ttain, -ttäin: verrattain, kaksittain, nimittäin;
- h) -tellen: vähitellen, yksitellen;

i) -tusten, -tysten, -tuksin, -tyksin, -kkain, -kkäin: rinna-
tusten, sylityksin, peräkkäin;

j) -kali, -käli: mikäli;

k) -oin, -öin, -ain: silloin, tuonnoin, tällöin.

Useat näistä ovat taivutussanoja: ulkona, alla, yllä, huomenna, ulkoa, kyllin, kylliksi, yhdessä, suoraan, kosolta, yksin, jouten, näet.

Huomaa: paljon (ei paljo), vähän (ei vähä), sitten (ei sitte), kauan (ei kauvan), vielä (ei viellä, vielä). (Ei mihnä) misä, mihin, (kuhna) kussa, kuhun.

Adverbi tavallisesti määrää verbiä, laatusanaa ja toista adverbiä. Esim. Hän meni **nopeasti**. Sana nopeasti määrää sanaa meni, joka on tässä tapauksessa verbi.

TEHTÄVÄ: Hae seuraavasta adverbit eli seikkasanat ja verbit eli teonsanat. Vedä yksi viiva adverbin alle ja kaksi viivaa verbin alle. Eroita myös nimisanat eli substantiivit vetämällä vino risti jokaisen nimisanan alle.

30.

Mies ja jalopeura kävelivät kerran yhdessä. He tulivat vihdoin erään kaupungin portille. Portin yläpuolella oli kuva, jossa näkyi, kuinka mies tappoi jalopeuran. "Kas tuota kuvaa!" sanoi mies. "Siitä näet, että ihminen on mahtavampi kuin jalopeura. Sinä näet kuinka ihminen tappaa jalopeuran." Jalopeura sanoi: "Oi, kiitos suuri huomautuksestasi! Mutta muista kuitenkin yksi asia! Tuon kuvan on ihminen maalannut. Jos me jalopeurat olisimme maalareita, niin me aina maalaisimme tauluja, joissa jalopeurat tappavat ihmisiä."

VII. KONJUNKTSIONIT.

31. Konjunktioneja eli sidesanoja käytetään yhdistämään yksityisiä sanoja tai lauseita toisiinsa.

Ne ovat:

a) **Rinnastavia:**

1) Kopulatiivisia (yhdistäviä): ja, ynnä, sekä, sekä—että, saati, jopa, vieläpä, -kä (on virheellistä sanoa: ja ei; on sanottava: eikä).

2) Disjunktiiivisia (eroittavia): eli, tai*), tahi, taikka, joko—tai, taikka, vai.

3) Adversatiivisia (vastakohtaisia): mutta, vaan**), pait-si, ei ainoastaan—vaan myös, taas kuitenkin, kumminkin.

4) Konklusiivisia (johtopäätöstä ilmaisevia): sentähden, siksi, siis, niinmuodoin, niin.

5) Eksplanatiivisia (selittäviä): sillä, näet, nimittäin.

b) **Alistavia:**

6) Eksplanatiivinen (yleensä alistava): että.

7) Konsekutiivisia (seurausta ilmottavia): että, niin että, jotta.

8) Finaalisia (tarkoitusta ilmoittavia): jotta, että.

9) Kausaalisia (syytä ilmoittavia): kun, koska, syystä et-
tä, sentähden että.

10) Temporaalisia (aikaa ilmoittavia): kun, kunnes, jahka, ennenkuin, sittenkun.

11) Konditionaalisia (ehto ilmaisevia): jos, (kun), jos-
han, kunhan, ellen, jollen (ei: jos en).

*) **Eli** sanaa käytetään saman käsitteen eri nimitysten välillä, tai ilmaisee eri esineiden vaihtoehtoa. Esim.: "Dinerpeili" eli päivällis-
astia. Vaihdon välineenä oli oravan nahka eli "raha", kuten sitä kut-
uttiin. Mutta: Rahat tai henki. Mies tai vaimo. Toinen tai toinen.

) **Mutta käytetään myönteisen, **vaan** kielteisen lauseen jälkeen;
vain merkitsee samaa kuin **ainoastaan**. Esim.: Vain kerranko?

12) Konsessiivisia (myönnyttäviä) : vaikka, jos kohta, joskin ehkä.

13) Komparatiivisia (vertaavia) : kuin, niinkuin ikäänkuin, kuten.

14) Interrogatiivisia (kysyviä) : -ko, -kö, tokko, (josko).

Kun ja-sana on lauseiden välissä, ei siinä ole pilkkua, pait-si yhdistelmässä ja kun, ja koska, ja jos, ja vaikka. Jos relatiivilauseen jälkeen on ja-sana, voi sen edessä olla pilkku.

Esim.: Työväestö tuottaa rikkaudet ja kapitalistit niitä nauttivat. Mies astui esille, ja koska hän täytti ehdot, sai hän astua joukkoon. Siellä seisoivat miehet, jotka olivat kutsutut paikalle, ja astuivat he toimeensa.

Eli-sanana edessä ei myöskään käytetä pilkkua. Hän antautui eli petti lupauksensa.

Kaikkien muiden yllä lueteltujen konjunktsionien edessä on pilkku, kun ne alkavat lauseen. Esimerkkejä (kts. vastavaa numeroa edellä) :

1) Aurinko paistoi, ynnä kuukin kumotti. Miehet taistelivat, sekä naisetkin apuna olivat. Sekä mieli murtuu, että sydän särkyy. Ei se kelmi vastannut, saati olisi tänne tullut. Lapsi kävelee jo, vieläpä juokseekin. Aurinko nousi, jopa Jusikin havahti. Lakkolaiset saivat, mitä vaativat, vieläpä enemmänkin. Pojat menivät juhlaan, eivätkä työtökään kotiin jääneet.

2) Joko sinä sen teet, tai veljesi sortuu. Taikka jousi murtuu, taikka jänne katkee. Etkö usko, vai luuletko minun leikkiä laskevan.

3) Lakkolaiset pysyivät lujina, mutta vihdoinkin täytyi heidän antautua. Ei se hauskalta tuntunut, vaan opettavaa se kylläkin oli. Kaikki pakenivät, mutta Pekka piti paikkansa. Ei siitä hyötynyt vain taisteleva joukko, vaan myös koko työ-

väenluokka. Näin eräät arvelevat, toiset taas toisin. Vieras lupasi sen tehdä, vaati kumminkin hyvän palkan. Hän yritti ensin, peräytyi kuitenkin.

4) Ajattelen, siis olen olemassa. Kello on jo paljon, siksi on aika lopettaa. Uskalla, niin onnistut. Hän itse sanoi sen, niin muodoin on asia selvä.

5) Kurjuus oli suuri, sillä oli kova katovuosi. Yläluokkalaiset ovat loiseläjiä, nauttivat näet toisten työstä. Tänä iltana en jouda ulos, huomenna nimittäin täytyy läksy lähettää.

6) Olipa ihme, että niin hyvin kävi.

7) Onko hän niin pahoin loukkaantunut, että täytyy kutsua lääkäri? Neiti pelästyi, jotta pyörtyi.

8) Oppilas ahkeroi, että menestyisi. Matkustaja ponnisteli, jotta pääsisi perille.

9. Heitä on autettava, kun asia kerran on niin. Työläisten täytyy liittyä yhteen, koska he yksin ovat heikot. Lakko hävittiin, syystä että johtajat pettivät. Industrialismi menestyy, sentähden että se perustuu tosioloihin.

10) Menemme äänestämään, kun vaalipäivä tulee. Työväenluokka taistelee, kunnes se voittaa. Lakko alkaa, jahka valmistumme. Älkää lähtekö, ennenkuin kaikki ovat valmiit.

11) Jos nyt yritämme, on tappio varma. Pian olisimme voitolla, kunhan kaikki vain velvollisuutensa käsittäisivät. Kansa raivostuu, jollei pian tule parannuksia.

12. Aina köyhinä pysymme, vaikka kuinka raadamme. Ei siitä rintama riku, jos kohta joku sortuukin. Hyvä koira kuollessaan, ehkä paha eläissään. Et pelastu, joskin kieräilet.

13. Me olemme voimakkaammat, kuin alussa uskoimme-kaan. Semmoisella nahjuksella, kuin hän on, ei ole mitään virkaa. He niittävät, niinkuin ovat kylväneet. Hän puhuu,

ikäänkuin olisi asiantuntija. Näyt käsittävän asian, kuten se vain onkin ymmärrettävissä.

14) Ei ole vielä varmaa, alkaako sota. Tiedätkö, tokko täällä on yhtään sosialistia. Hän katselee ympärilleen, josko häntä huomattaisiin (parempi sanoa: huomattaisiinko häntä).

Huom.! Pilkkua ei käytetä 1, 2 ja 13 kohdissa lueteltujen konjunktсионien edessä, **kun** ne ovat yksinäisten sanojen, ei lauseiden välillä. Esim.: Sekä miehet että naiset ovat orjuutetut. Aikuiset ynnä lapsetkin surmattiin. Viisi ynnä kolme tekee kahdeksan. Ei ole nähty eikä kuultu. Isä tai äiti tulee mukaani. He joko voittavat tai kaatuvat viimeiseen mieheen. Tuletteko mukaan vai jättekö tänne? Täällä ollaan tietoisempia kuin siellä.

VIII. PREPOSITIONIT JA POSTPOSITIONIT.

34. Prepositionit (esisanat) ja postpositionit (jälkisanat) **kulkevat aina toisen sanan** (pääsanan) **yhteydessä** ja **liittyvät sen genetiiviin** tai **partitiiviin**.

Esim.: **kautta** maan (prepositioni; maan **kautta** (postpositioni). Etutavu pre- merkitsee edessä, edellä; etutavu post-merkitsee jälessä, jälkeen. Sama sana voi siis olla sekä pre-, että postpositioni.

Ne ilmaisevat:

a) **paikkaa**: alla, alta, alle, yllä, ympäri, ohi, kohti, poikki, vasten;

b) **aikaa**: ennen, edellä, jälestä, perästä;

e) **tapaa**: vailla;

d) **syötä y. m.**: tähden, varten, vuoksi, asemasta, sijasta.

35. Suomenkieli ei käytä paljon prepositioneja eikä postpositioneja. Se korvaa ne sijapäätteillä. Tämä on oleellinen

seikka, jossa kielemme eroaa muista kielistä. Englanninkielessähän esimerkiksi kaikki paikallisuussuhteet ilmaistaan prepositiioneilla. Sijoista se on kovin köyhä.

Tutki tarkoin seuraavia esimerkkejä:

Joukkomme hyökkäsivät vihollista **kohti** vallihautojen ja kaikenlaisten esteiden **yli**.

Puolisen **jälkeen** me taas lähdimme liikkeelle ja saavuimme määräpaikkaan **ennen** iltaa.

Vailla luottamusta asiansa oikeuteen hänen ei onnistunut saada kannatusta.

Tulen hyvin toimeen **ilman** sinun apuasi.

Olemme kurjuudessa ainaisen sorron **tähden**. Sinua **varten** olen valmis sen tekemään.

Tee itsellesi tarkoin selväksi, mikä näissä lauseissa on pääsana, eli se sana, johon prepositsioni viittaa. Opi tuntemaan tarkoin, milloin kyseessä oleva sana on prepositsioni, milloin taas postpositsioni. Muuta lause niin, että postpositsionista tulee prepositsioni ja päinvastoin.

IX. INTERJEKTSIONIT.

36. Internjektsionit eli huudahdussanat osoittavat:

- a) iloa: hei! halloo! hurraa!
- b) ilkkumista: ähä! piti! kutti!
- c) surua, tuskaa: ai! voi! oi! haa!
- d) kummastusta, huomautusta: oho! aha! no! kah! hoi!
- e) kysymystä: hä? ha?
- f) tarjousta: se! he! sekää!

g) inhoa : hyi ! äh !

h) vastustusta : huihai !

InterjektSIONIA seuraa tavallisesti erityinen merkki, jota me kutsumme huutomerkiksi. Tutki edellisiä esimerkkejä.

LAATUSANOJEN VERTAILU.

37. Laatusanojen taivutuksessa on paitsi sijoittelua huomattava myös komparatsioni eli vertailu. Adjektiivin peruste (positiivi) ilmaisee vain yleensä esineen tai asian laadun: korkea, tuhoisa, uskalias, rauhallinen. Päätteellä -mpi (vartalo -mpa) saadaan voittotila (komparatiivi), jolla ilmaistaan, että jotain ominaisuutta on toisessa esineessä suuremmassa määrässä kuin toisessa: korkea-mpi, tuhoisa-mpi, rauhallise-mpi, uskaliaa-mpi. Ja kun ominaisuutta on yhdellä (tai useammalla) esineellä kaikista vertailtavista suurimmassa määrässä, ilmaistaan se ylitilalla (superlatiivilla), jonka pääte on -in (vartalo -impa). Adjektiivien taivuttelua näissä muodoissa sanotaan komparatsioniksi.

Kun -mpa ja -pi taivutettaessa sulkeutuvat, tulee niistä -mma ja -mmi, esim. : korkeammassa, rauhallisimmalle. Kaksitaivuisen sanan lopussa oleva a tai ä muuttuu komparatiivissa. Esim. : harva, harvempi. Loppuvokaalit a, ä, e, i katoavat väliin superlatiivissa. Esim. : korkein, rauhallsin, suurin ; mutta : terve, tervein. Huom. : kallis, kallein ; kaunis, kaunein.

Huomaa virheelliset muodot : enenpää (oik. enempää), parhaiten kuin (oik. paremmin kuin), köyhenpien (oik. köyhempien).

Adverbeillä, varsinkin adjektiiveista muodostuneilla, on myös vertailumuotoja : usein, useammin, useimmin ; paljon (ei : paljo), enemmän, enimmäin ; terävästi, terävämmin, terävimpin.

TEHTÄVÄ: Ota nyt joku adjektiivi ja taivuta se kaikissa sijoissa yksikössä ja monikossa sekä komparatiivissa ja superlatiivissa näin:

Yksikkö.

	Positiivi	Komparatiivi	Superlatiivi
Nominatiivi:	jyrkkä	jyrkempi.	jyrkin
Genetiivi:	jyrkän	jyrkemmän	jyrkimmän.
j. n. e.			

Monikko.

	Positiivi	Komparatiivi	Superlatiivi
Nominatiivi:	jyrkät	jyrkemmät	jyrkimmät
Genetiivi:	{ jyrkkäin	jyrkempäin	jyrkimpäin
	{ jyrkkien	jyrkempien	jyrkimpien
j. n. e.			

Kopioi seuraava ja merkitse siinä olevat positiivit 1:n numerolla, komparatiivit 2:n ja superlatiivit 3:n.

Pitkä työpäivä on suuri rasitus työvälle. Mitä pitemmäksi se tulee, sitä suurempi on rasitus. Suurin syy työläisten ennenaikaiseen uupumukseen johtuu siitä, että useimmat heistä työskentelevät kauemmin kuin hyvästi voimat riittäisivät. Jos olisi työpäivä, niin riittäisi työläiseltä aikaa (miten) käytettäväksi.

Täytä viimeisestä lauseesta puuttuvat sanat ja jatka sitten kirjoitusta sekä koeta käyttää vertailutiloja mahdollisimman usein.

Puhekielessä kuulee usein komparatiivia ja superlatiivia sekoitettavan toisiinsa. Esim.: Hän on kaikista kauniimpi. Pitää olla: Hän on kaikista kaunein. Mies oli pahimmassa kuin pulassa. Pitää olla: Mies oli pahemmassa kuin pulassa (komparatiivi), tai: Mies oli mitä pahimmassa pulassa.

Huomaa: Ruis on tärkeämpi kuin mikään muu Suomen viljalaji. Ruis on Suomen viljalajeista tärkein.

Komparatiivin rinnalla on tavallisesti sana kuin (ei kun): Suurempi kuin —.

Väliin jätetään kuin-sana pääsanoineen pois: "Ne ovat parempia ihmisiä" (kuin toiset). Tuossa tarvitaan enemmän

voimaa (kuin sinulla on). Ei se riitä, haluan enemmän (kuin tarjoat). Rakennuksen ylempi osa turmeltui. Alempi luokka tulee ensin kouluun.

Huomaa: Paavo ei ole Pekkaa pahempi (= pahempi kuin Pekka). Herrat ovat työläisiä luokkatietoisemmat. Tai: Herrat ovat luokkatietoisempia kuin työläiset.

40. Lisäksi vielä esimerkkejä:

Positiivi.	Komparatiivi.	Superlatiivi.
iso	nom. iso mpi gen. iso mma n part. iso mpa a	iso in iso imma n iso in ta
	mon.: iso mpi a	} iso impa a } iso impi a
outo	oudompi	oudoin
raju	rajumpi	rajuin
tyly	tylympi	tylyin
tarkka	tarkempi	tarkin
märkä	märempi (märjempi)	märin (märjin)
köyhä	köyhempi	köyhin
matala	matalampi	matalin
siisti	siistimpi	siistin
suuri	suurempi	suurin
iloinen	iloisempi	iloisin
lyhyt	lyhyempi (lyhempi)	lyhyin (lyhin)
rikas	rikkaampi	rikkain
työläs	työläampi	työläin
terve	terveempi	tervein
kallis	kalliimpi	{ kalliin } kallein

Komparatiivin tunnus on: **-mpi**.

41. **Epäsäännöllinen** komparatiivi ja superlatiivi on seuraavilla sanoilla:

Posit.	Kompar.	Superl.
hyvä	parempi	{ paras (parhaan l. paraan parasta, parhaita l. paraita) parhain
paljon	{ enempi	enin
	{ enämpi	
pitkä	{ pitempi	pisin
	{ pidempi	
moni	useampi	usein
usea		

1 muist. Muutamista adjektiiveista ei niiden merkityksen vuoksi käytetä vertailuasteita (esim. **ainoa**, **vuotuinen**). Joistakuista adjektiiveista, joita ei attribuutteina taivuteta, ei myöskään ole vertailuasteita, esim. **eri**, **pikku**.

2 muist. Muodoltaan komparatiiviasteita ovat pronominit **kumpi** (posit. **ku|ka**), **jompi** (posit. **jo|ka**), **jompikumpi**, **moilemmat** (posit. **puuttuu**).

OMISTUSLIITE.

42. **Omistusliite** eli **possessiivisuffiksi** on **loppuliite**, joka osoittaa omistusta. Esim. Minun poikani. Sinun poikasi. Hänen poikansa. Älä koskaan sano hänen poika, vaan hänen poikansa.

Suomenkieli siis ilmaisee omistuksen sekä asemosanan genetiivillä että omistusliitteellä.

43. Omistusliitteet ovat seuraavat:

	1 pers.	2 pers.	3 pers.
Yks.	-ni	-si	} -nsä, -nsä.
Mon.	-mme	-nne	

Kolmannen persoonan omistusliite on siis samanlainen yksikössä ja monikossa.

Yksikkö.

	Positiivi	Komparatiivi	Superlatiivi
Nominatiivi	jyrkkä	jyrkempi	jyrkin
Genetiivi	jyrkän	jyrkemmän	jyrkimmän

Monikko.

	Positiivi	Komparatiivi	Superlatiivi
Nominatiivi	jyrkät	jyrkemmät	jyrkimmät
Genetiivi	jyrkkäin	jyrkempäin	jyrkimpäin
	jyrkkien	jyrkempien	jyrkimpien

TAIVUTUSKAAVA.

Yksikkö

Yksikkö. Monikko.

		1 pers. suff.	1 pers. suff.	3 pers. suff.
Nom.	käsi	käte ni	käte mme	käte nsä
Akk.	1. käden	käte ni	käte mme	käte nsä
	2. käsi			
Gen.	käden	käte ni	käte mme	käte nsä
Ess.	kätenä	kätenä ni	kätenä mme	kätenän nsä, kätenä än
Part.	kättä	kättä ni	kättä mme	kättä nsä, kättä än
Transl.	kädeksi	kädekse ni	kädekse mme	kädekse nsä, -kse en
Iness.	kädessä	kädessä ni	kädessä mme	kädessä nsä, -ssä än
Ill.	käteen	kätee ni	kätee mme	kätee nsä
Adess.	kädellä	kädellä ni	kädellä mme	kädellä nsä, -llä än

Monikko.

Nom. Akk.	kädet	käte ni	käte mme	käte nsä
Gen.	1. käsien	käsie ni	käsie mme	käsie nsä
	2. käten	kätte ni	kätte mme	kätte nsä
Ess.	käsinä	käsinä ni	käsinä mme	käsinä nsä, -nä än
Part.	käsiä	käsiä ni	käsiä mme	käsiä nsä, -ä än
Transl.	käsiksi	käsikse ni	käsikse mme	käsikse nsä, -kse en
Ill.	käsiin	käsi ni	käsi mme	käsi nsä
Kom.		käsine ni	käsine mme	käsine nsä, -ne en

Tutki tarkoin edellä olevaa taivutuskaavaa. Huomaa var-
sinkin kolmannen persoonan genetiivin muoto: kätensä, eikä
käden-sä. Seuraavassa tulemme puhumaan siitä enemmän.

ASTEVAIHTELU.

Suomenkielessä tapahtuu sanoja taivutettaessa paljon
muutoksia sanan sisällä, sanan vartalossa. Nuo muutokset te-
kevät kieleemme vaikeaksi oppia. Niitä meidän täytyy huolella
tutkia; ellemme nyt niitä opi, ovat ne elämän ikämme meidän
haittanamme. Esitän seuraavia vaihteluita:

Vahva aste:		Heikko aste:	
kk	hie-ka	k	hie-kan
pp	pappi	p	pa-pin
tt	Matti	t	Ma-tin

Jos avonaisessa tavussa on vahva aste, niin suljetussa ly-
hyessä tavussa on heikko aste.

(Milloin on tavu suljettu? Milloin on se avonainen?)

Astevaihtelu on siis kovien konsonanttien heikkeneminen
tai päinvastoin.

Vahva aste:		Heikko aste:	
nk	san-ko	ng	san-gon, san-gos-sa, san-koon
t	äi-ti	d	äi-din, äi-dil-le, äi-tiin
p	tu-pa	v	tu-van, tu-vas-sa, tu-paan

Astevaihtelun eri tapaukset osoittaa seuraava taulu:

Vahva aste:		Heikko aste:	
1.	pp (tappaa)	p	(tapan)
	tt (ottaa)	t	(otant)
	kk (vakka)	k	(vakat)
2.	mp (rampa)	mm	(rammat)
	nt (ranta)	nn	(rannat)

Vahva aste:		Heikko aste:	
nk	(lanka)	ng	(langat)
3. p	(vok. ja p, lp, rp) (tapa)	v	(tavat)
4. vok. ja t	(pata)	vok. ja d	(padat)
ht	(tahtoo)	hd	(tahdon)
lt	(silta)	ll	(sillat)
rt	(virta)	rr	(virrat)
5. k	(yleensä) (lukee)	o	(luen)
lke }	(kulkee)	{ lje	(kuljen)
rke }	(särkeä)	{ rje	(särjen)
hke }	(rohkenen)	{ hje	(rohjetkoon)
uku }	(luku)	{ uvu	(lunun)
yky }	(kyky)	{ yvy	(kyvyn)

45. Huomaa tarkoin seuraavat **poikkeukset**:

Vahva aste on

1) **Aina** omistusliitteen edessä, esim. hänen poikansa, hänen kaikki poikansa, hänen poikansa kirja; paikkamme, paikkamme; meidän nähtemme.

2) **-is** loppuisten konsonanttivartaloiden viimeisen tavun alussa (edessä), esim. valkoista — valkoiset, entistä — entiset, henkistä — henkiset, pappissääty, talonpoikaissääty; vapista, vapiskoon — vapisen, julkaista — julkaisen. Kuitenkin usein rangaista (= rankaista) — rankaisen, julaista (= julkaista) — julkaisen, halaista (= halkaista) — halkaisen, soaista (= sokaista) — sokaisen; Huom. myös: **äinen, ääisyys** (— ikä).

Huomaa: uudisviljelijä, uudisruis; mutta uutislehti. uutistoimisto.

46. Muist. 1. **Heikko** aste esiintyy kuitenkin passiivin indikatiivin preesensissä pitkän vokaalin edessä, esim. saatiin, saadaan; vietiin, viedään.

Muist. 2. Nelitavuisissa monikon partitiivi- ja genetiivimuodoissa i-loppuisen kaksoisääntiön edessä, esim. kaupunki, kaupungelta, kaupungiden; harakka, harakoiden.

47. Huomaa: lähde', souda', sade'. Esim.: sido vene' paaluun, Tulee sade'. Näissä sanoissa viimeinen tavu on suljettu. Sen sulkee n. s. aspiratsioni eli loppuhenkonen, joka on jäte muinoin tällä paikalla löytyneestä konsonantista.

HARJOITUS 1. Kirjoita seuraava vihkoosi. Pyydä toveriasi saanelemaan.

"Ei ole kesäelämä hauskaa kaupungissa", sanoi isäni, joka juuri palasi sieltä kotiin. "Kun kadulla kävelee, niin tomu lentää kaikkialla ja kengät jalassa oikein polttavat. Auringon paahteesta siellä on ihminen ihan läikähtyä. Ja illalla, kun heittäytyy sänkyynsä, on vaikea saada unen päästä kiinni kuumuuden ja melun vuoksi. Toista on täällä kotona kuunnella, miten hongat humisevat ja allot loiskivat. Minä en ainakaan tekisi vaihtokauppaa kaupunkilaisen kanssa." (a)

HARJOITUS 2. (Sanelua tai jäljentämistä varten.)

Tuolla kuusten alla on sepän paja. Kun eilen kävin pajan ovella, niin näin, miten seppä tunki rautakangen tuleen, ja miten kanki alkoi ahjossa hehkua. "Mitä aiotte takoa raudasta, jonka tungitte tuleen?" kysyin häneltä. "Minä taon siitä hankatapit ja kokkarenkaan uuteen veneeseeni, jonka vasta eilen sain valmiiksi", sanoi seppä. "Illalla näyttää paja ihmeen sievältä, kun kipunat sinkoilevat sen kattotorvesta joka taholle." (b)

HARJOITUS 3. Täydennä seuraavista lauseista puuttuvat sanat.

Sanko on täynnä kylmää vettä. Kaada kylmä vesi —sta. Pane —koon lämmintä vettä sijaan. Aurinko nousee juuri. Näetkö —n? En näe —a, sillä se on pilven takana. Tulipa suuri vahinko. Ei tullut mitään —a. Kuka teki —n? Ei ole lukua näistä —sta. Mikä on läheisin kaupunki? Eilen kävin —ssa. Miksi sanotaan Ruotsin hallitsijaa? —ksi. Saduissa kerrotaan usein —sta. Mikä on arvonimeltään Tanskan hallitsija? —. Europassa on useita —. (a)

Porsaat vinkuvat. Miksi —t? Luoti —i tuulessa. Älkää —ko. Mies tunki naulan puun lävitse. Minä lankesin. Minä en —nut. Älkää —ko. Älä —. Kipunat sinkosivat pajasta. Ne ovat —neet joka taholle. Hän hankkii itselleen uuden takin. Minkä —n. (b)

J:N KÄYTTÖ.

48. Tavallisesti ei i:n jäljessä kirjoiteta j:tä. Esim.: Tuollaista en ole iässäni nähnyt. Raskas on kantaa orjuuden iestä. Mies alkoi etsiä hevostansa. Nyt on liian kuuma.

Huomaa kuitenkin, että seuraavissa tapauksissa meidän täytyy kirjoittaa j i:nkin jäljessä:

1) Jos sana on tekijänimi, esim. lukija, pesijä, menijä. Tuo mies on huono tulkitsija.

2) sanassa sija erotukseksi sanasta sika, sian. Kun me sanomme sijalla, tarkoitamme sillä makuu- tai olinpaikkaa eikä sikaa.

3) Usein (ei aina) i:hin loppuvan kaksoisääntiön jäljessä, esim. nuija, äijä, puijata. Huomaa kuitenkin aion, reiän.

TEHTÄVÄ: Kopioi vihkoosi oikea muoto.

Tässä eivät (taijat — taiat) eikä luvut auta, vaan tässä tarvitaan työtä.

Kyllähän tuo koira on hyvä lihan (purija — puria), mutta huono metsän (käviä — kävijä). On raskasta kantaa orjuuden iestä — ijestä).

Taloni on noiden (järvien — järvien) takana.

Tuollapa on paljon (puhuia — puhujia — puhujija).

Minä en ole veljeni (vartia — vartija). Sinä et ole vielä pessyt (silmijäsi — silmiäsi).

Tunnen hyvin tuon (äiän — äijän).

49. Ohjeita n:n ja m:n käyttämisestä p:n edellä.

Esimerkkejä: Onpa täällä miehiä. Hänpä se olikin. Kunpa pian pääsisi. Tulenpa minä.

Jos muuttumaton vahvike pa, pä liitetään sanan loppuun, niin sen edellä kirjoitetaan n eikä m.

Muissa tapauksissa kirjoitetaan **m.** Esim. Olen käynyt maan **suurimpia** kaupungeita katsomassa. Tämä vuosi on **parempi** kuin edellinen.

TEHTÄVÄ: Kirjoita seuraavat lauseet vihkoosi. Valitse oikea muoto.

Kovinpa — kovimpa nyt on kolkko sää.

Onpa — ompa niitä herroja kaikenlaisia.

Nuorena uskalsin mennä kovinpaankin — kovimpaankin pakaseen.

Uskallampa — uskallanpa minä tehdä sen ilman sinuakin.

Kunpaankin — kumpaankin paikkaan aijon mennä.

Kunpa — kumpa vain onnistuisimme!

YHDYSSANAT.

50. Jos kaksi tai useampia sanoja muodostaa yhden käsitteen, niin ne kirjoitetaan yhteen. Esim.: lukutaito, maitokauppa, heinämaa, pohjasakka, sanakirja, maantie, talonpoika (vrt. talon poika).

Yleensä kaikki perätysten olevat substantiivin nominatiivit. Esim.: ruisjauhovelli, hevosasevelvollisuusukaasi-ehdotus.

Yhdysviivaa käytetään yhdysosien välillä seuraavissa tapauksissa:

1) Edellinen yhdysosa loppuu samaan ääntiöön **kuin** jälkimäinen alkaa, esim. esi-isä, maa-alue, muoto-oppi.

2) Jos molemmat yhdysosat ovat kansallisuuksien nimiä, esim. englantilais-amerikalainen, suomalais-ruotsalainen, espanjalais-englantilais-suomalainen sanakirja.

3) Pitkissä ja satunnaisissa yhdistyksissä, esim. osuustoiminta-liike, palovakuutus-asiamies.

4) Sellaisissa sanoissa kuin: etelä-Suomi, pohjois-Ruotsi, keski-Norja, Etelä-Amerika, Vähä-Aasia, etelä-Venäjä, Pohjois-Amerika.

Huomaa myös, jos tuo yhdyssana tarkoittaa vissiä maantieteellisesti rajoitettua aluetta, niin edellinen yhdysosakin kirjoitetaan **isolla kirjaimella**. Vrt. Etelä-Amerika — etelä-Suomi (missä on raja pohjois-Suomen ja etelä-Suomen välillä?); Vähä-Aasia ja keski-Norja. Etelä-Amerikalla on varmat maantieteelliset rajat, samoin Vähä-Aasia on määrätty alue.

VALLOTTAA VAI VALLOITTA?

51. Viittaan tässä seuraaviin tohtori K. Cannelinin laatiin ja helposti muistettaviin sääntöihin. Hän jakaa kyseessä olevat sanat seuraaviin ryhmiin:

1) Sellaiset, joiden rinnalla on kielessä **-a(a)-, -ä(ä)-**vartoisia nomineja:

arvoitus (arpa) — haavoittaa (haava) — hajoittaa (haja) — hemmoitella (hempeä) — hiekoittaa (hiekkä) — hinnoittaa (hinta) — inhoittaa (inha) — irroittaa (irta) — jaloitella (jalaka) — kansoittaa (kansa) — kartoittaa (kartta) — karvoittaa (karva) — kiihoittaa (kiihkeä) — kilvoitella (kilpa) — kirjoittaa (kirja) — kiusoittaa (kiusa) — koroittaa (korkea) — lahjoittaa (lahja) — laidoittaa (laita) — laiskotella (laiska) — lannoittaa (lanta) — laudoittaa (lauta) — liioitella (liika) — linnoittaa (linna) — majoittaa (maja) — niskoitella (niska) — pahoittaa (paha) — paloittaa (pala) — palstoittaa (palsta) — punoittaa (puna) — rajoittaa (raja) — raudoittaa (rauta) — rauhoittaa (rauha) — rehoittaa (reheä) — saunoittaa (sauna) — sekoittaa, sekoitus (seka) — sijoittaa (sija) — taksoittaa, taksoitus (taksa) — tarkoittaa (tarkka) — tasoittaa (tasa) — teroittaa (terä) — valloittaa (valta) — varoittaa (vara) — veloittaa (velka) — velvoittaa (velka) — viekoitella (viekkää) — vieroittaa (vieraa-) — vihoittaa (viha) — viivoittaa (viiva) — vioittaa (vika) — virvoittaa (virkeä).

2) **-a(a)-, -ä(ä)-**loppuisiin verbivartaloihin palautuvat: aloittaa (alka-) — jaoittaa (jaka-) — karkoittaa (karkaa-) — kiilloittaa (kiiltä-) — osoittaa (osaa-) — peloittaa (pelkää-) — tavoittaa (tapaa-).

3) Eräät hämäräperäiset, yleisimmin i:llisinä esiintyvät johdannaiset sekä muutamit, jotka oikeimmiten kuuluvat 4:nteen ryhmään, mutta jotka i:ttöminä tuskin ollenkaan esiintyvät:

aivoitus (aiko-; vrt. 4) — armoittaa (armo; vrt. 4) — harjoittaa (vrt. harjaantua) — ilmoittaa (vrt. ilmaantua) — innoitus (into; vrt 4) — kehoittaa (kehtaa?).

4) -o-, -ö-loppuisista nomini- tai verbivartaloista lähteneet:

ehdottaa (ehto) — hahmotella (hahmo) — helpottaa (helpo) — jonottaa, jonotus (jono) — keinotella (keino) — kirkottaa (kirkko) — kiskottaa (kisko) — neuvotella (neuvo) — pakottaa (pakko) — piilottaa (piilo) — pujottaa (pujo-) — puukottaa (puukko) — raottaa (rako) — ruohottaa (ruoho) — sierottua (siero) — sähköttää (sähkö) — unhottaa (unho) — verottaa (vero) — vuorotella (vuoro) y. m.

Huom.: hierottaa — kammottaa — katsottaa — leivottaa — ripottaa — rokottaa — sakottaa — seisottaa — toivottaa — ulottaa — uskottaa, uskotella — valvottaa — vannottaa. Nämä tuskin milloinkaan esiintyvät i:llisinä.

5) -oa-vartaloisiin verbeihin liittyvät:

Erottaa (eroan) — hiottaa (hikoan) — janottaa (janoan) — kadottaa (katoan) — kirvottaa (kirpoan) — kohottaa (kohoan) — lahottaa (lahoan) — lihottaa (lihoan) — liottaa (likoan) — pudottaa (putoan) — singottaa (sinkoan) — sirotella (siroaa) — upottaa (uppoan) — vajottaa (vajoan).

6) Deskriptiiviverbit:

ammottaa — haukotella — helottaa — kohottaa — hoilottaa — huohottaa — häämöttää — jomottaa — kaakottaa — kekottaa — kellottaa — kollottaa — kotkottaa — kumottaa — kurkottaa — kuroottaa — kuumottaa — kököttää — laapottaa — lekottaa — lekotella — loilottaa — loimottaa — lopottaa —

— lörjöttää — lörpötellä — majottaa — murjottaa — mököt-
tää — pilkottaa — pirkkottaa — porottaa — toitottaa — tui-
jottaa — törröttää — töröttää — viipottaa — voivotella — vär-
jöttää y. m.

1:ssä, 2:ssa ja 3:nnessä kohdassa luetellut johdannai-
set kirjoitettakoon i:llisinä, muut kaikki (4—6— i:ttöminä.

LAUSEOPPI.

ERI LAUSELAJIT. PÄÄ- JA SIVULAUSEET.

Kun lapsi opettelee puhumaan, hän antaa esineille vain nimiä. Hän ei vielä kykene lausumaan havaitsemistaan esineistä sitä eikä tätä. Hänen aivoissaan ei vielä muodostu ajatusprosessia. Lapsi ei tee mitään päätelmiä. Mutta niin pian kuin ihminen muodostaa täydellisen ajatuksen, päätelmän, joka sanoo, että jotain on tai ei ole, ja vielä lausuu sen ilmi, syntyy lause.

Esim. Ihmiskunta kärsii. Lakkolaiset ovat lakkotaistelussa. Hevonen on eläin.

Näissä edellä olevissa me lausumme ilmeisesti, että jotain on tai tapahtuu. Vrt. hevonen, poika, koira. Hevonen juoksee. Poika menee ulos. Koira haukkuu. Kaunis ilma, poutainen päivä, pimeä yö. Mitkä näistä ovat lauseita, mitkä eivät?

Täydellinen ajatus on lause.

Lause aloitetaan isolla kirjaimella ja sen loppuun pannaan välimerkki, tavallisesti piste.. (Missä muussa tapauksessa käytetään isoa alkukirjainta?)

Aina eivät lauseet esiinny näin yksinkertaisina. Ne ovat usein yhdistettyinä ryhmäksi. Yhdistäjinä me käytämme sidesanoja eli konjunktsioneja.

Kuten edellisestä osasta olet oppinut ovat sidesanat joko rinnastavia tai alistavia.

Jos rinnastava sidesana alkaa lauseen ja yhdistää sen toiseen, sanotaan molempia rinnastetuiksi eli samanarvoisiksi.

Alistavan konjunktionin sekä myös relatiivipronominin (takakohtaisen asemosanan) alkama lause on alistettu lause. Esim.:

Rinnastettuja.

Mies meni kaupunkiin ja hänen poikansa palasi metsästä. Minä menen, mutta palaan pian.

Alistettu.

Mies meni kaupunkiin, **kun** hänen poikansa palasi metsästä. Hän sanoi, että hän palaa pian. Mies, **joka** tuolla tulee, on minun entinen opettajani.

Esimerkissä — mies, joka tuolla tulee, on minun entinen opettajani — on kaksi osaa, joista toinen on toisen sisällä, joka sitä alistaa.

Tuota alistavaa lausetta kutsutaan usein päälauseeksi ja alistettua lausetta sivulauseeksi.

TEHTÄVÄ: Muodosta nyt itse viisi lausetta, joissa ei ole sidesanoja; viisi lauseyhtymää, joissa rinnastava konjunktionin sitoo kaksi tai useampia lauseita, samoin viisi sellaista, joissa sidesana on alistava. Kertaa tarkoin sidesanat ja huomaa, mitä siellä sanotaan pilkusta. Pane piste lauseen loppuun.

Kysymyslause on lause, joka sisältää kysymyksen. Suora kysymys esitetään päälauseessa. Esim.: Onko lakko julistettu? Joko nyt peräydytään? Puhuja kysyi: “Vieläkö, toverit, jatketaan taistelua?”

Alistetuksi sanotaan kysymyslauseetta, joka on sivulause alkaen kysyvillä pronomineilla tai partikkeleilla. Esim. Isännöitsijä kysyi, **oliko** lakko julistettu. Työläiset kyselivät toisiltaan, **joko** nyt peräydyttäisiin. Puhuja halusi tietää, **vieläkö** taistelua jatkataan.

Huom. Alistetussa kysymyslauseessa ei sovi käyttää että-sanaa. Esim. Joukot vaativat selvitystä, että onko heitä pe-

tetty. Oikein: Joukot vaativat selvitystä siitä, onko heitä pe-
tetty. Alistetussa kysymyksessä ei ole kysymysmerkkiä.

Huomaa disjunkttiivisessa (eroitusta ilmaisevassa) kysy-
myslauseessa usein ilmenevä huono kielenkäyttö. Esim. Teh-
tailija vaati heti vastausta, josko mennään työhön viipymättä
tai jatketaanko lakkoa. Oikein: Tehtailija vaati heti vastaus-
ta, mennäänkö työhön viipymättä tai jatketaanko lakkoa.

VÄLIMERKKIEN KÄYTTÖ.

Välimerkkien käyttöä varten annan vielä seuraavat oh-
jeet:

1) Pistettä käytetään, paitsi lauseen lopussa, myös lyhen-
nyksissä sanan lopussa, Esim. (esimerkiksi): a. p. (aamupäi-
vällä), e. pp. (edellä puolenpäivän), i. p. (iltapäivällä, j. pp.
(jälkeen puolenpäivän), t. k. (tässä kuussa), t. v. (tänä vuon-
na), vv. (vuosina), v. k. (viime kuussa), n. k. (niin kutsuttu),
n. s. (niin sanoakseni), s. o. (se on), kts. (katso), s. s. (sanalla
sanoen), l. (eli), maks. (maksettu), muist. (muistutus), m. m.
(muun muassa), j. n. e. tai jne. (ja niin edespäin), y. m. tai ym.
(ynnä muuta), y. m. s (ynnä muuta sellaista), oik. (oikeas-
taan), s. s. o. (suomalainen sosialistiosasto), t. y. (työväenyh-
distys), a. o. (ammattiosasto), sos. dem. (sosialidemokratinen),
vrt. (vertaa), mk. (markkaa), p. (penni), mr. mister, herra),
mrs. ("misis", rouva), maalisk. (maaliskuu), keskiv. (keski-
viikkona); nimissä Fr. (Fredrik, Frank), Rob. (Robert) Geo.
(George).

Pilkkua käytetään:

1) Konjunktionien yhteydessä erottamaan samassa lause-
jaksossa olevia lauseita toisistaan.

2) Lauseessa oleva lisäselvitys erotetaan pilkulla. Esim.:
Helsinki, Suomen pääkaupunki, on meren rannalla.

3) Erottamaan puhuttelu- ja huudahdussanaa. Esim.: Te jätte, tohtori! Ohoh, jopa nyt jotakin!

4) Relatiivilauseen alussa ja lopussa on pilkku, paitsi aivan lyhyen. Esim.: Mies, joka tuolla tulee, on kunnan toveri. Ota mitä haluat! Tulloon kuka tahtoo.

5) Sanat, jotka seuraavat toisiaan sarjassa, erotetaan pilkulla silloin, kun niiden välillä ei ole konjunkttsionia. Esim.: Avuttomat miehet, vaimot ja lapset surmattiin.

2. Puolipistettä käytetään erottamaan saman lausejakson suurempia osia. Esim.: Työväen-Opistossa opetetaan yhteiskunnallisia tietoaiteita ja englanninkieltä; sen ohella muitakin aineita.

3) Kaksoispistettä käytetään:

a) lainattujen sanojen edessä;

b) luettelemaan ryhdyttäessä;

c) lyhennyksissä sanain sisällä;

d) aika- ja rahamääräyksissä;

e) numeron jälkeen päätteen seuratessa;

f) jakolaskun merkinä.

Esim.: Marx kirjoittaa: "Kaikkien maiden työläiset, yhtykää!" — Työväen luokassa voimme huomata seuraavia ryhmiä: ammattilaiset, kaivosmiehet, tehdastyöläiset, maatyöläiset, metsätyömiehet, kauppa- ja konttoriapulaiset, liikennetyöläiset, merimiehet, henkisen työn proletariaatti y. m. — 5:n viiden, 3:n (kolmen; älä kirjoita 3:men), 5:n (viidennen), 5:s (viides), 12:n (kahdennentoista), p:nä (päivänä), n:o (numero), v:een (vuoteen). Mutta: hra (herra) rva (rouva), nti (neiti), klo (kello), tri (tohtori). — Smk. 2:35 (mutta: \$1.50), klo 2:25 (Amerikassa 2.25). — 20 : 2 = 10 (kaksikymmentä jaettuna kahdella on yhtä kuin kymmenen).

Kun kaksoispisteen jälkeen seuraa pitempi sitaatti (lainaus), on se alettava isolla kirjaimella.

4) Lainausmerkkejä käytetään:

a) jonkun sanoja sellaisenaan kerrattaessa;

b) sanaa käyttäessä jossain oudossa (esim. ivallisessa) merkityksessä (vastaa silloin sanaa: muka).

Esim.: "Auta itseäsi", sanoo amerikalainen. — Sekin "edistysmielinen" oli lakkolaisia sortamassa.

5. Ajatusviivaa käytetään:

a) ajan, paikan ja lukujen erotusta merkitsemään;

b) välihuomautuksissa;

c) lauseen katketessa;

d) odottamattoman ajatuskäänteen seurattessa;

e) aivan eriluonteisen lauseen tullessa samassa kappalessa;

f) vuorokeskustelussa, jokaisen uuden puheenvuoron edellä, rivin alussa; tällöin ei käytetä lainausmerkkejä.

Esim.: Lokak.—jouluk. (loka-, marras- ja joulukuu), Duluth—Chicago (Duluthista Chicagoon), 1—5 (yhdestä viiteen), klo 8 a. p.—5 i. p. (kello 8:sta aamulla kello 5:een iltapäivällä), 9—15—12 (syysk. 15 p. v. 1912). — Minä haluan muistuttaa kaikille — etupäässä lakkolaisille — että on vältettävä provokatsionia. — Hän meni — (merkitsee: Hän meni sen tien). — Mies kääntyi rohkeana päin häiriöntekijää, joka oli — pieni hiiri.

— Oletko kuullut?

— Mitä sitten?

— Viimeistä uutista taistelusta.

— En, kerro pian!

6. Sulkumerkkejä käytetään:

a) toisintaselityksissä;

b) välihuomautuksissa (harvemmin);

c) huudahdus- tai kysymysmerkin tai huudahdussanan ympärillä lauseen sisällä.

Esim.: Laatusanat (adjektiivit) taipuvat... Idealistinen (aateperäinen) filosofia. Mestari kirosi ja noitui (oli muuten olevinaan uskovainen) ja lähti pois. Olisiko todella niin hyvin (!) käynyt. Pappi sanoi: "totuus (sic!) on minulle kulta kallimpi". "Sic" tarkoittaa ivallista muistutusta "kas vaan".

7. Yhdysviivaa käytetään:

a) sanoja riviltä toiselle jaettaessa;

b) yhdyssanoissa, milloin muuten voisi syntyä väärinlukemista tai -käsitystä;

c) yhdysnimissä;

d) merkittäessä sanojen kuuluvan johonkin edellä tai jällessä olevaan sanaan.

Esim.: muis-
tini mukaan.

kansalais-
kunto

Kana-akka; suojus-aita; raha-asiat; aamu-uninen; sähkölennätin-virkamies; mannermaa-ilma (huom.: me kirjoitamme maailma, emmekä maailma); Työväen-Opisto; Pohjois-Amerika (mutta keski-Suomi, se kun ei ole vakiintunut nimi). Työväen osuus, ammatti- ja sivistisyhdistyksiä vainotaan. Sekä heimopäällikkö että -neuvosto valittiin kansankokouksessa. Huomaa: Tuomas piispa, Mississippin virta, mutta: Kalliovuoret, Korhos-parka,

8. Huutomerkkiä käytetään:

a) huudahdusta, toivomista, käskemistä ja ihmettelyä ilmaisevien lauseiden jälessä!

b) kiihkosanojen jälessä, kun ne ovat yksin;

c) sulkumerkkien sisällä ilmaisemassa ihmettelyä, ivaata, huomautusta.

Esim.: Kunpa niin kävisi! Mene ulos! Alas! Eläköön!
"Ah, kuinka kaunis on illan kuu!" — Ahaa, vai sinä siellä oletkin! — Terästrustin johtaja piti sääliväisyydestä (!) puheen.

9. Kysymysmerkkiä käytetään:

a) suoran kysymyksen jälessä;

b) sulkumerkkien sisällä toisen lauseessa ilmaisemaan epäilystä, oudostelua.

Esim.: Tuletko sinäkin? (Mutta: Hän kysyi, tuletko sinäkin.) Marxilaisia ryhtyi Bebelkin (?) ankarasti arvostelemaan. (Tässä tahtoo tiedon julkaisija ilmoittaa epäilynsä: "tokkohan".)

10. Heittomerkkiä käytetään:

a) sanoja lyhennettäessä (runoissa);

b) kahden samanlaisen, mutta eri tavuun kuuluvan vokaalin välissä;

c) vieraskielisten sanain vartaloa ja päätettä erottamaan.

Esim.: Viel' eläät isäin henki. (Mutta ei: Täst' kuljem' kuoloo koht'). Vaa'an, tiu'ut, sa'an (runoudessa esiintyvä = sadan), Bordeaux'n (lue bordoon), New York'issa, Cloquet'n (lue: klokeen), Rousseau'n (lue: russoon).

11. Tähdellä *, ristillä † ja ‡, numeroilla ja kreikkalaisilla kirjaimilla merkitään sivun alareunaan tulevat muistutukset (nuotit).

Esim.: Ja tapahtui Augustuksen*) aikana.

*) Oli Rooman ensimmäinen keisari,

12. Muita merkkejä on & (kumppanimerkki), £ (engl. punta, lb (naula, pauna, A (eekkeri), % (prosentti), |: laulusäkeen lopussa merkitsee, että se on toistettava, ¶ (paragrafimerkki), § pykälämerkki), # (pykälä- ja numeromerkki, käytetään yleisemmin kone- ja käsikirjoituksessa, harvoin painotyössä), + (ynnä), = (yhtä kuin), [—] (sulkuha'at; käytetään sulkumerkkien sisällä olevan sanan tai lauseen eristämiseksi), esim.: "kestämä ja päättymä (preesenssi [engl. kiel. present] ja imperfekti)."

Kun haluaa kirjoituksessa painostaa jotain sanaa tai joitakin sanoja, on vedettävä niiden alle joko pätkitetty tai yhtenäinen viiva; painossa edellinen harvennetaan ja jälkimäinen ladotaan "lihavilla" (tummennetaan). *Kursiivia* (vinoa, italic) käytetään myös harventamisen sijasta tai kun jotakin tekstiä halutaan latoa erilaisella kirjasinlajilla eli stii- lillä. Tunnetuimmat stii- lit ovat f r a k t u u r a (saksalainen) ja a n t i k v a ("latina").

Esim.: Hän väitti todellakin olevansa sosialisti. Vakaumukseni on, että niin täytyy tapahtua.

Välimerkkien käyttöä voit tutkia seuraavasta sadusta:

KETTU JA HARAKANPESÄ.

Mukaelma kansansadusta.

Oli harakanpesä puussa ja tuli kettu sen juurelle sanoen, että hän hakkaa sen puun tehdäkseen ruuhan. Harakka sanoi: "Älä hakkaa, hyvä mies! Minulla on täällä viisi poikasta ja ne kuolevat kaikki, jos puu kaatuu."

"Voin tuon säästääkin", sanoi kettu, "jos annat yhden poikasistani minulle." Hädissään harakka heitti poikasen. — Samalla tavalla kävi kettu vielä parina päivänä; uhkasi kaataa puun ja sai lunnaiksi aina harakanpojan.

Sattuipa sitten varis harakalle vieraaksi. "Mitä taloon kuuluu?" kysyi hän. Harakka-emo kertoi nyt ketun käynneistä. Varis moittimaan harakkaa, joka oli niin pötkö, että antoi poikasiaan ketulle. "Millä se puuta kaataa, kun ei sillä ole kirvestäkään!" sanoi hän.

Kun kettu taas tuli pesälle harakalta poikasiasa kiristämään, kysyikin tämä: "Mitä sinä suotta uhkaillet, eihän sinulla ole kirvestäkään!"

LAUSEEN OSAT.

Subjekti (alus), predikaatti (maine) ja predikaatin täyte.

Lauseen pääosat ovat subjekti ja predikaatti. Subjekti on se sana, joka kyseessä olevassa lauseessa toimii.

Predikaatti on aina verbi, ja se ilmaisee mitä subjekti eli lauseen alus tekee.

Subjektina on

- 1) substantiivi, esim. **Työväki** valveutuu.
- 2) pronomini, esim. **Hän** ajattelee. **Me** taistelemme.
- 3) substantiivisesti käytetty adjektiivi tai mikä muu sana tahansa. Esim. **Köyhä** kärsii. **Neljä** riittää. **Kuin** on komparatiivin konjunktsioni.
- 4) kokonainen lausekin. Ei ollut ihme, että sinä hävisit. Subjekti puuttuu.

1) kun tekijä on ilmaistu verbin päätteellä. **Tulittehan. Menin.**

Huom. Pronomini pannaan näkyviin, kun tahdotaan painostaa vastakohtaa. Esim. **Sinä** saatat alistua, mutta en minä.

2) verbin ollessa persoonattomassa muodossa. **Siellä** taisteltiin. **Aina** työtä tehdään.

3) kun verbillä on persoonaton merkitys. **Sataa. Pyryttää. Tulee.**

4) yksikön kolmannessa persoonassa olevan verbin ohessa, kun subjekti on määräämätön. **Sen** kohta kuulee, mitä olet miehiäsi. **Eipä** luulisi sosialistin niin puhuvan.

5) kun se on ymmärrettävissä edellisten lauseiden valossa. **Kuuluvat** aikoneen tulla tänne. — **Kettu** ja **karhu** astelevat; **tullaan** siitä tienhaaraan.

Subjekti suomenkielessä on joko totaalinen, kokonaissubjekti, joka on nominatiivissa, tai partsiaalinen osaissubjekti, joka on partitiivissa. Esim. **Lakkolaiset** menivät töihin. **Lak-**

kolaisia meni töihin. **Kahvi on pöydässä. Kahvia on pöydällä. Lunta sataa.**

Subjekti on totaalinen, kun on puhe sen koko alasta tai sen määrätystä osasta ja partsiaalinen, kun on puheena vain osa, epämääräinen osa varsinkin. Esim. **Heinä kasvaa hyvin** (talon, pitäjän jne. heinä). **Heinää (yleensä) tulee runsaasti. Rikkurit lähtivät pois. Rikkureita lähti pois.**

Jos predikaattina on intransitiiviverbi (kts. verbit), joka merkitsee asemaa tai liikettä, on subjekti partsiaalinen, samoin kielteisen lauseen subjekti kun predikaattina on olla, näkyä, kuulua. Esim. **Tässä kaupungissa ei ole kirkkoa. Puhujaa ei näy eikä kuulu. Työttömiä seisoo kaivosaukoilla aamuisin. Puhujaa ei näy tulevan.**

Predikaatti noudattaa nominatiivissa olevan subjektin lukua ja persoonaa. Minä ajattelen. Sinä päätät. Me vaadimme. Työläiset saavuttivat tarkoituksensa. Ei siis: Me ollaan, eikä: Miehet meni.

Predikaatti on monikossa, jos on useampia nominatiivisubjekteja. Jos ne ovat eri persoonaa, voittaa ensimmäinen toisen ja kolmannen, toinen taasen kolmannen. Esim. Kapitalistit ja työläiset joutuivat taisteluun. Sinä ja minä voitamme kyllä yhdessä. Te ja nuo muukalaiset tulette kyllä toimeen.

Poikkeuksia runo- ja puhekielessä: **“Ei ole ajat niinkuin oli ennen.” Poissa on rauha ja viihtymys. Myös: Pojalla on vaaleat hiukset.**

Kardinaalilaskusanan predikaatti on yksikössä. Esim. **Sata miestä tuli tänne. Viisikymmentä kaksi poikaa tuli opistolle. Mutta myös: Kymmenen miestä, jotka siellä silloin olivat, muodostivat union.**

Osaissubjektin predikaatti on yksikön kolmannessa persoonassa. Esim. **Rikkureita on tulossa. Poliiseja liikkuu joukotain.**

TEHTÄVÄ. Hae subjektit ja predikaatit. Vedä yksi viiva jokaisen subjektin ja kaksi viivaa jokaisen predikaatin alle.

Englannin hallituksen vaino hinduja kohtaan ei ole rajoittunut siihen, mitä he saavat kokea omassa maassaan. Se jatkuu vielä tälläkin mantereella. Useat englantilaista imperialismia vastaan taistelevat hindut ovat joutuneet etsimään turvaa itselleen täällä maassa ja vieläpä täältä käsin innokkaasti toimivat Indian vapauttamiseksi Englannin holhouksesta. Tällä kertaa on Californian valtiossa kuusi hindua vangittuna ja aikomus on lähettää heidät takaisin Indiaan, jossa heitä varmasti odottaa kuolema englantilaisten virkailijoiden toimeenpanemana. Oikeusjuttua heitä vastaan käydään ja Englannin hallituksen sanotaan jo kuluttaneen \$2,500,000 yksistään San Franciscon jutussa saadakseen vangitut hindut tuomituksi. Todistajia syytettyjä vastaan vartioituina on kuletettu Indiasta, Kiinasta, Siamista ja Jaavasta. Useimmat näistä todistajista ovat ostaneet vapautensa tai elämänsä sillä hinnalla, että todistavat syytettyjä vastaan. Vankka brittiläinen salapoliisivoima George Denhamin johdolla tuotiin Indiasta tänne avustamaan englantilaisia oikeudessa syytettyjä hinduja vastaan. Denham on vieläkin tässä maassa johtamassa urkkijatoimintaa, jonka seurauksena luultavasti useita toisiakin hinduja tullaan vangitsemaan.

Koetappa nyt ratkaista edellisen nojalla mitkä muodot seuraavassa ovat oikein, mitkä väärin.

Entiset ajat (on — ovat) ohi.

Kuinka tärkeitä ne (olisikaan — olisivatkaan) meille!

Aamulla (tuli — tulivat) miehet.

Hän tahtoi, että naapurit (näki — näkisivät) sen.

Myös elinehdot ja työtapa (olisi helpompi — olisivat helpommat).

Sitä eivät voineet hyväksyä miehet (eikä — eivätkä) naiset.

PREDIKAATINTÄYTE.

Predikaatintäyte on substantiivi tai adjektiivi, joka yhdesä olla, tulla, jäädä tai pysyä verbien kanssa muodostaa predikaatin. Esim. Opisto on **tarpeellinen**. Pakkanen tuli **kova**. Muisto jäi **kaunis**. Soppa pysyi **hyvä**. Suhde pysyi **hyvänä**. Hän tuli **puhujaksi**.

Predikaatintäyte on joko totaalinen — kun sillä ilmaistu käsite on kokonaan kuuluva subjektille — tai partsiaalinen,

kun sillä ilmaistaan aluetta, piiriä, lajia tai ominaisuutta. Esim. **Omena on makea. Omenamuhennus on hyvää. Smithville on Duluthin kaupunkia. Presidentti on vanhaa amerikalaista sukua. Hän on tunnetuimpia poliitikkoja. Nuoret ovat innokkaita. Riistettyjen elämä on kurjaa.**

Predikaatintäytteenä on myös omistusta ilmaiseva genetiivi. Esim. **Tämä laitos on työväen.**

Objekti eli kohde on määräys, joka liitetään transitiiviverbiin ilmaisemaan sitä, jota verbillä ilmaistu tekeminen kohtaa.

Transitiivisiksi (kohteellisiksi) nimitetään verbejä, jotka tekemistä ilmaisten voivat saada objektin. Intransitiiviverbejä (kohteettomia), jotka ilmaisevat olemista tai tilaa, ei voida määrätä objektilla.

Objektina on:

1) substantiivi tai substantiivisesti käytetty nomini. Esim. Kapitalisti riistää **työläisiä**. Työväki kukistaa **kapitalismin**. Järjestyneet johtavat **järjestymättömiä**. Sotaväki voitti **lakolaiset**.

2) Infinitiivi. Me haluamme **opiskella**. Työväki tietää **voittavansa**. Hänen pitää **lähtemän**.

3) kokonainen lause. Industrialistit tietävät, **että kapitalismin täytyy kukistua**. Minä sanon, **mitä tarkoitan**.

Objekti on myös totaalinen, jonka sija on akkusatiivi, tai partiaalinen, jonka sija on partitiivi. Esim. Lue **läksy**. Olen lukenut **läksyn**. En voi oppia **läksyä**.

Objekti on nominatiivin kaltaisessa akkusatiivissa, kun se kuuluu

1) **imperatiivin ensi tai toiseen persoonaan**. Lähetä kirjoitus minulle! Taistelkaamme **voitto työväelle!** Voittakaa vihollinen!

2) **passiiviin** (persoonattomaan muotoon). Taistelu hävitettiin. Lakko **voitettiin**. Päämäärä **saavutettaisiin**, jos koko työväki saataisiin hereille.

3) **infinitiiviin, joka on persoonattoman predikaatin subjektina.** Teidän täytyy kärsiä rangaistus. Meidän tulee nousta auttamaan tovereittemme taistelu voittoon. Sosialistien on lausuminen totuus mailmalle.

4) **infinitiiviin, joka riippuu imperatiivin 1 tai 2 persoonassa tai passiivissa olevasta predikaatista.** Esim. Käskekää edustajanne kertoa totuus. Antakaamme hänelle tilaisuus lukea esitys loppuun. Pakota se urkkija tunnustamaan asia. Taattiinhan meille puhevapaus. Määrättiinkö sinut tekemään tämä työ?

Virheellisiä muotoja ovat: Johtokunta sai tehtäväkseen antaa lausunto tästä asiasta. Sen tarinan pitää kertoa. Sen sinun on tiedettävä.

Objekti on totaalinen, jos verbin vaikutus kohtaa objektin koko alaa, mutta partsiaalinen, jos vain osaa siitä. Esim. Talonpoika niittää heinää. Eilen niitettiin heinät (s. o. talon kaikki heinät).

Jos lause on kielteinen, tai epäilystä ilmaiseva, on objekti partsiaalinen. Esim.: Ei tuota työtä kukaan tee. Me emme voita niitä. Tokko saavutamme tarkoitustamme.

Partsiaalinen on objekti vielä, jos teko on parhaillaan kestävä tai päättymätön. Esim. Mies kaivaa kaivoa jo toista vuotta. Mutta: Hän kaivoi kaivon kuudessa kuukaudessa. Kauanpa sinä sitä valmistelet.

TEHTÄVÄ: Valitse seuraavista oikea muoto, tee itsellesi edellisen nojalla selväksi, miksi toinen muoto on väärä.

Sopimus pakoitti (työläisten — työläiset) valitsemaan edustajan.

(Siirtokuntien — siirtokunnat) velvoitettiin maksamaan veroa Englannille..

Kokous päätti korjauttaa (haalin — haali).

Puolalaiset katsoivat ensimmäiseksi velvollisuudekseen julistaa (sota — sodan) Venäjää vastaan.

Hän sai luvan laskea (kaapeli — kaapelin).

Hän pyysi Mattia lähettämään (Jussi — Jussin) kaupunkiin ostamaan (hevonen — hevosen).

Käskin muukalaisen tuoda (kirveen — kirves) mukanaan.

Isä ei voinut estää (pojan — poikaa) yhtymästä armeijaan.

TEHTÄVÄ: Hae seuraavasta subjektit, predikaatit ja objektit. Vedä yksi viiva subjektin, kaksi viivaa predikaatin ja risti objektin alle.

Englannin maailman valloittajien riisto ei lakkaa Indiassa, ennenkuin Englannin työväenluokka kukistaa nykyisen imperialistien vallan. Kaikkien maiden imperialistiset pyrkimykset lakkaavat vasta silloin, kun koko maailman työväenluokka nousee yhdistetyin voimin koko maailman imperialisteja vastaan sekä lopettaa heidän hirvittävät riis-
totoimenpiteensä emä- sekä alusmaissa. Työväenluokka kaikissa mais-
sa parhaillaan varustautuu tähän tehtävään.

APPOSITSIONI

Appositioni on määräys, joka liitetään verbiin ja substantiiviin yhteisesti ja edustaa sivulausetta. Sen sija on essiivi.

Appositionina on

1) Substantiivi: Jo **poikana** näin hänet taistelussa. Sosialistina on minun täytettävä velvollisuuteni.

2) Adjektiivi: **Vanhanakin** on hän innokas. **Varattomina-**
nakin työläiset tukevat toistensa taistelua.

Appositioni ilmaisee joko olosuhteita tai tekemisen syytä, ehtoa: Kevytmielisenä joutui hän moniin seikkailuihin. Sosialistina en voi muuten menetellä.

Huomattakoon tämän yhteydessä: Minervan kerrotaan syntyneen kypäri päässä. Ei kukaan tanssi painot jaloissa. Seisovat vain kädet lanteilla. Kuoli kupo syliin.

ADVERBIAALI JA ATRIBUUTTI.

Adverbiaaleiksi (seikkamääräyksiksi) nimitetään syytä, keinoa, tapaa, aikaa, paikkaa, suhdetta, suuntaa yms. seikkoja ilmaisevia verbien sekä adjektiivien ja adverbien määräyksiä.

Adverbiaalina voi olla:

1) Adverbi: Kaivosmies loukkaantui **pahasti**. Leipää on **väliin niukalti**. Työ on **hyvin** hyvä. Hän puhuu **kovin huonosti**.

2) Substantiivi eri sijoissa: Amerikan sosialistipuolue on kahdentoista vuoden ikäinen. Ei usko ole tiedon veroinen. Lakkolaiset taistelivat vuoden. Kestäkää kuukausi vielä. Vii-

meistä kertaa me tätä yritämme. Päätös lykättiin toistaiseksi. Toiminnassa tottumusta tulee. Työläiset lähtivät tehtaasta. He menivät lakkoon. Järjellä johdetaan. Kumouksellisilta riistettiin vapaus. Dynamiittimiehille kävi huonosti. He taistelivat miekoin, keihäineenkin. Ei taidotta taisteluun.

3) Substantiivi pre- ja postpositioiden kanssa: Parlamentaarisesti toimitaan edustajain kautta. Olen yhtä mieltä edellisten puhujain kanssa. Läpi metsän. Vuorten yli.

4) Infinitiivi: Olimme luentoa kuulemassa. Laulaen menivät marttyyrit kuolemaan.

5) Adjektiivi predikaatiivi-advetiaalina paikallissijoissa: Haali on nyt kylmänä. Toverimme on valittu luottamusmieheksi. Taistelu tuntuu viehättävältä.

Datiivi-advetiaaliksi nimitetään illatiivissa olevaa sanaa, joka ilmaisee, kenelle jotain tapahtuu: Lakkolaisille annettiin myönnytyksiä. Onko siitä hyötyä työväenluokalle?

Atribuutiksi (lisäksi) nimitetään määräystä, joka välittömästi liittyy substantiiviin. Sellaisena tavataan:

1) Adjektiivi, pronomini, laskusana, partisiippi, joka on samassa luvussa ja sijassa kuin pääsana; adjektiivi-attribuutti: Tämä innokas opiskelija on pian oppinut ja taitava kirjoittelija.

Huom. Muutamat adjektiivit (raukka, raiska, rukka, parka, paha, vainaja, kulta) liittyvät substantiiviin, niin että tämä käy niiden edellä taipumattomana. Poika paralla ei ollut leipää. Tämän toin äiti kullalleni.

Näihin sanoihin liittyvät -nen-loppuiset sanat -s-loppuisina: Laurikais-vainaja oli aika veitikka. Paholais-parka on joutunut viralta pois.

2) Substantiivi, joka on samassa sijassa kuin pääsana tai taipumattomana.

a) Erisnimen substantiivi-attribuutti, jolla on itsellään attribuutti, suffiksi tai sivulause, on pääsanana edessä tai jälessä taipuen samassa sijassa: Washington, Yhdysvaltain pääkaupunki, on Potomac virran varrella. Abraham Lincolnin,

Amerikan mainion presidentin, lauselmät ovat sattuvia. Sosialistien kongressimiesehdokkaalta, Londonilta, varastettiin ääniä. Kuuluisimman sosialistin Karl Marxin tunnetuinta teosta "Pääomaa" luetaan kaikkialla mailmassa.

Huom. Pääsana voi myös olla yleisnimi. Tässä maassa, teollisuuden kuulussa pääpaikassa, on paljon opittavaa.

Kun ulkoinen tai yleinen paikallissija ilmoittaa samaa kuin sisäinen, voi niiden atribuutti olla sisäisessä paikallissijassa: Matkustin suureen sahakaupunkiin Cloquet'lle (klokeelle). Hän palveli Joentakana, kulmakunnan huonomaineisimmassa talossa.

b) Erisnimi on taipumattomana määräämänsä yleisnimen edessä, jos tällä ei ole erikoismääräyksiä. Briand petturin ei onnistunut johtaa harhaan työväkeä. Julianus "luopion" halitessa yritettiin palauttaa pakanuutta Rooman valtakuntaan. Cascade vuoriston takana on äärimmäinen Länsi. Kun nimiä on peräkkäin, taipuu vain viimeinen: William Howard Taftin hallitus loppui nolosti. Kalle Aleksanterin matka kävi muualle.

Huom. Tunnetko sabotage-sanan alkumerkityksen? Valtiokäsitteeseen nähden on olemassa eriäviä mielipiteitä. — Kustaa toisen Adolfin tyttären, Kristiina kuningattaren, aikana saivat aateliset paljon maita. — Englannin kuninkaasta Edwardista kerrotaan paljon juttuja. Edward kuningas oli tuhlari ja elostelija.

Tämä sääntö koskee myös luonnon paikkoja, mutta muut paikannimet ovat genetiivissä:

Mississippi virran tulvat ovat tuhoisat. Chicagon kaupunki kasvaa yhä.

3) Substantiivi, joka on genetiivissä, väliin muussakin sijassa. Atributiivi esim.: Kansan viha kuohahti. Osa työväestöä on vanhoillisella kannalla. Paikallissijoilla ei pidä määrätä substantiivia, esim.: Työväen-Opisto Smithvillessä. Pitää olla: Smithvillessä oleva Työväen-Opisto, tai: Smithvillen Työväen-Opisto. Ei: Butte, Montanassa, vaan: Montanassa sijaitseva tai Montanan Butte.

TEHTÄVÄ: Vedä viiva jokaisen adverbiaalin ja risti jokaisen atribuutin alle.

Silloin, kun presidentti Wilson julkaisi nuo kuuluisat neljätoista rauhan ehtoa, selittivät kapitalismia edustavat sanomalehdet, että kaikkien maiden kansoille annetaan vapaa määräämisvalta, miten he haluavat itseänsä hallita. Siihen joukkoon kuului myös Elsas Lothring. Mutta kun lopullisesti tuli kysymys ratkaistavaksi, olivat nuo kauniit lupaukset kokonaan unohtuneet. Elsas Lothringissa ei ollut mitään rauhattomuutta, eikä sen asukkaat olleet "kehittymättömiä", etteivät he olisi voineet itse määrätä hallitusmuotoaan, kuten aikaisemmin oli luvattu. Mutta oli olemassa vieläkin eräs seikka, jota kapitalistit eivät halua myöntää, minkätähden Elsas Lothring ei kyennyt hallitsemaan itseään. Syy oli siinä, että Ranskan kapitalistit halusivat kuuluisat Elsas Lothringin mineraalialueet saalistusmaikseen.

Nyt kun olemme tutustuneet lauseenosiin yksitellen, ryhdyimme hakemaan niitä mutkikkaammista lauseista. Tässä esitän ensin lauseenosien yleiskaavan:

Adverbiaali (5) atribuutti (7)

Subjekti (1) predikaatti (2) objekti (3)

Appositsioni (6)

Atribuutti (7)

Adverbiaali (5)

predikaattitäyte (4)

atribuutti (7)

adverbiaali (5)

atribuutti (7)

adverbiaali (5)

appositsioni (6)

Atributiivi (8) voi olla kaikkialla, missä atribuuttikin. Tämä kaava tarkoittaa, että keskirivillä olevat lauseenosat subjekti, predikaatti ja objekti ovat lauseen pääosat. Kuten näet, voi subjekti saada määräyksikseen attribuutteja ja nämä adverbiaaleja. Ne ovat merkityt kaavassa sen yläpuolelle. Sitten se voi vielä saada appositsioninkin yksin tai atribuutin, vieläpä adverbiaalinkin lähemmin määräämänä, mutta on appositsioni lisäyksineen samassa myös predikaatin (verbin) määräys. Predikaatti voi sitäpaitsi saada määräyksen predikaattitytteen yksin tai sitä tarvitsevine lisämääräyksineen ja objektia voi tarkistaa atribuuteilla yksin tai adverbiaalien lisääminä, vieläpä appositsionillakin.

Esimerkkejä:

Nopeasti (5) kehittyvä (7), uusaikaisen (7) teollisuuden (8) palveluksessa (5) oleva (7) työväki (1) on (2) se luokka (4), joka (1) taloudellisesti (5) tärkeänä (7) luokkana (6) on (2) valmistunut (2) kukistamaan (5) kapitalismin (3) itse (7) tuotantoon nähden (5) saavuttamansa (7) merkityksen (8) perusteella (5) ja yleisen (7) järjestymisensä (8) voimalla (5).

Vähitellen tapahtuva taloudellisen kehityksen muutos uudistaa miltei huomaamattomasti vaikuttavana voimana ihmisten kesken vallitsevat yhteiskunnalliset suhteet synnyttäen siten uusia luokkataisteluja, jotka ilmenevät taloudellisella, valtiolisella, tiedollisella, uskonollisella, taiteellisella ja yleensä kaikilla inhimillisen elämän aloilla, sekä kärjistyvät vihdoin mullistavaksi vallankumoukseksi.

Karl Marx, "Pääoman" kuuluisa tekijä, eli mailman suurimmassa ja rikkaimmassa kaupungissa, Lontoossa, useita kymmeniä vuosia melkein tuntemattomana, aika ajottain suuressa puutteessakin, tehden havaintojaan nykyisen kirotun riisitojärjestelmän syistä ja seurauksista ja kirjoittaen suurta teostaan muun vähän paremmin leipää tuottavan työnsä lomassa.

Kirjoita nyt jokainen näiden lauseiden sana paperille kukin eri riville ja viereen selitys, jossa koetat osottaa, mihin sanaluokkaan se kuuluu, mikä muoto ja mikä lauseenosana se on. Teet sen tähän tapaan:

Nopeasti, adverbi.

Kehittyvä, verbi (teonsana), aktiivin ensimmäinen partisiippi, yksikön nominatiivi (nimentö), j. n. e.

Karl Marx, nomini, substantiivi (nimsana, propri (erisnimi), nominatiivi (nimentö), 1. "pääoman", nomini, substantiivi, propri, genetiivi (omanto), 8.

Kuuluisa, adjektiivi (laatusana), nominatiivi, 7.

Eli, verbi (elää), aktiivin indikatiivin imperfekti, yksikön kolmas persoona.

Sitten kirjoitat itse lauseita ja laadit niiden sanoista luettelon, jossa yllä esitetyllä tavalla selostat, mikä sanaluokka, muoto ja lauseenosana.

Lauseita voit kirjoittaa niin paljon kuin haluat. Sanojen taivutusmuodot löydät kirjan alkuosasta.

INFINITIIVIN KÄYTTÖ.

Infinitiivin käyttö. Verbin neljä infinitiiviä (kts. verbien taivutusta).

I:n infinitiivin lyhempää muotoa (joka samalla on verbin perusmuoto) käytetään:

a) Verbin infiniittimuodon ohella ilmoittamaan tekemisen tarkoitusta. Esim. Eikö teillä enää ole valtteja esille **lyödä**? Hän heitti lastut virran **viellä**, virran **viellä**, tuulen **tuoda**. Lakkolaisten ruokalassa jaettiin omenat lasten **syödä**. Huom. Tämän I:n infinitiivin asemesta voi olla I passiivin partisiipin olento tai tulento — **lyötävänä**, — **vietäväksi**, — **tuotavaksi**, — **syötäväksi**.

b) Predikaatintäytteenä tai adverbiaalina olevan adjektiivin määräyksenä; persoona on omannossa. Tämä tehtävä on helppo suorittaa. Tätä on työläisen mahdoton **sietää**. Hallituksen on vaikea **selviytyä** pulasta. Kaivosonnettomuus oli hirveä **nähdä**.

c) Substantiivin atribuuttina. Esim. Herran on aika **lähteä**. Lakkolaisilla on oikeus **kokoontua**. Minulla on järjestyksen puolesta lupa **puhua**. Hänelle ei anneta mahdollisuutta Me saimme hyvän tilaisuuden paljastaa petturin.

d) Subjektiivina, predikaatti on tavallisesti edellä. Taistelussa pitää **olla** järjestys (olla subj., järjestys predik. täyte). Täytyy **opastaa** vieras talolle (opastaa subj.). Parempi on taistellen **kaatua**, kuin orjana **kitua**. Työväen on tapana **vaatia**. Rehellistä miestä inhottaa **nähdä** kieräilijää (nähdä on subj.).

e) Objektina. Esim. Voitko **vastata** syytökseen? Hän ei anna palvelijan **levähtää**. Katson paremmaksi **poistua**.

f) Kuvailemaan verbiä tarkemmin. Mies käydä nilkuttaa. Susi juosta jolkuttaa. Vanhus elää retuuttelee.

g) Olla-verbin edellä ilmaisemassa jo lähellä ollutta tekemistä. Olin jo **tehdä** tyhmyyden. Lakkolaiset olivat jo **luopua** taistelusta.

h) Apuverbiä "alkaa" käytettäessä. Esim. He alkoivat **tehdä** työtä käskettyä (eikä, kuten sangen usein kirjoitetaan: he alkoivat tekemään työtä käskettyä). Aloimme **suorittaa** tehtäväämme. Huom.: Ryhdyimme suorittamaan tehtäväämme.

II infinitiiviä käytetään:

a) inessiivissä ilmaisemassa samanaikaista tekoa. Esim. Työväen **noustessa** taisteluun vapisevat maan mahtavat. **Kuullessa** tuollaisia väitteitä raivostuu rehellinen mies. Juuri vaaliin **mentäessä** tekivät porvarilliset viimeisen yrityksensä. (Vastaa aikalausetta: Kun työväki nousee jne.)

b) instruktiivissä ilmaisemaan keinoa, tapaa. **Taistellen** voitetaan. Vasta **tutkien** pääsemme perille kapitalismin koko kataluudesta.

III infinitiiviä käytetään:

a) inessiivissä ilmaisemaan tekoa, jota ollaan toimittamassa. Esim. Komitea oli asioita **selvittämässä**. Kävin oikeudessa **vastaamassa** syytökseen. Oltiin juuri **pääsemässä** sivu, kun tuli tieto petoksesta.

b) elatiivissä ilmoittamaan tekoa, joka tulee estetyksi tai josta kieltäydytään tai pidätetään. He lakkasivat **väittämässä**. Kapinalliset kieltäytyivät **antautumasta**. Ei voitu estää lakkolaisia **kokoontumasta**. Huomaa vielä: Löysin hänet **vehkeilemästä**.

c) illatiivissa ilmoittamaan tekoa, jota ryhdytään tai kyetään suorittamaan. Esim. Lakkokomitea meni isännistölle **ilmoittamaan**, että lakkolaiset suostuvat **antautumaan**. Tuo poika on hyvä **puhumaan**.

d) adessiivissa ilmoittamaan keinoa tai tapaa; myös lähellä ollutta tekoa. Esim. **Taistelemalla** opitaan voittamaan.

e) abessiivissä ilmoittamaan tekoa, jota ilman voidaan päätehtävä suorittaa. Esim. Lupaa **kysymättä** lähtivät työläiset Vappuna liikkeelle. Tuomio on vielä **julistamatta**.

f) instruktiivissä ilmaisemaan täytymystä. Esim. Työväen pitää **jo oppiman**, että ei ole kompromiseerattava.

III infinitiivin nominalimuotoa käytetään partisiipin asemasta. Esim. Tämä kirjoitus on vastustajan **laatima**.

IV infinitiiviä käytetään:

a) nominatiivissa ilmaisemaan täytymystä. Esm. Oppilaiden on **oppiminen**.

b) partitiivissa kieltoa tai epäilystä tai keskeytystä ilmaise-massa. Esim.: Ei sinne ole **menemistä**. Olemme **yrittämistäme** yrittäneet. Onkohan nyt **yrittämistä**.

Laadi nyt lausejaksoja, joissa on kutakin (I a, b, c, jne.) kohtaa valaisevia lauseita.

PARTIISIIPPIÄ KÄYTETÄÄN:

I Adjektiivisesti.

1) adjektiiviattribuuttina ja noudattaa se silloin pääsanan sijaa ja lukua. Esim. **Rappautuvan** pikkuporvariston mailmankatsomus ei voi enää kelvata luokkakatsomukseen **heränneelle** työväenluokalle. **Työtätekevälle** kansalle kuuluvat tuotetut rikkaudet.

Passiivin I partisiippi ilmoittaa tarpeellisuutta, välttämättömyyttä tai sopivaisuutta. **Halveksuttava** lakonrikkuri. **Kuultava** puhuja. **Nähtävä** merkillisuus. Meidän on nyt **näytettävä** voimamme.

2) apuverbin kanssa verbin yhdistettyjä aikamuotoja muodostamassa. Esim. Olen **ahkeroinut**. He olivat **voittaneet**. Olkoon **päätetty**.

3) Predikaatin täytteenä. Esim.: Työväki ei ole enää pap-pien **narrattavaa**. Mistä nämä otteet ovat **lainattuja**? Te olette **kutsutut**.

4) Predikaatin adverbialina merkitsemään:

a) teeskenneltyä tai luuloteltua tekemistä. Esim. Tuo tukkipomo on **olevinaan** sivistynyt. Hän oli **näkevinään** va-koojan.

b) tekemisen alaisuutta. Esim. Syytetyt ovat **tutkittavi-na**. Menette sinne **tuomittaviksi**.

c) satunnaista tai loppuun saatettua tekemistä. Esim. Hän tuli **löytäneeksi** salaisuuden. Tuskin sai puhuja **aletuksi**, kun poliisi vangitsi hänet. En saanut heti **nukutuksi**.

d) appositionina. Esim. Kovia **kokeneina** meidän olisi jo opittava jotain. **Voitettuna** täytyi lakkolaisten alistua.

II Substantiivisesti: Esim. Kyllä **etsivä** löytää. On **taitava** takomassa. **Oppinut** osaa. Luottamuksen **pettäneellä** ei ole tovereita.

Huomaa partisiippijärjestelmät, jotka ovat lyhennettyjä sivulauseita. Esim. Luulimme jo voittavamme (että voittaisimme). Suomalaisia olen kuullut kiitettävän. (Olen kuullut, kuinka suomalaisia kiitetään.) Sosialistien kerrottiin voittaneen. Vakuutettiin työnantajan väistyvän. Näimme lakkoilaisia ammuttavan. Kuulimme vankeja kidutettavan. Trustin johtaja myönsi heillä olevan monopolin. Porvarisedustajain tiedettiin ottavan lahjuksia.

Tee itse tällaisia lauseita.

AINEKIRJOITUSOHJEITA.

Tässä yhteydessä me lähdemme opettelemaan ainekirjoitusta.

Lauseiden yhtenäistä kokoomusta me kieliopillisesti nimitämme ainekirjoitukseksi. Sen pitää olla eheä ja kokonainen. Siinä pitää antaa toiselle riittävän täydellinen selostus otsakkeessa luvatusista aineista. Kun sinä nyt siis rupeat kirjoittamaan minulle, niin otaksut, että ne asiat, joita kerrot, ovat minulle oudot. Tiedät kuitenkin, että tunnen tavalliset suomenkieliset sanat. Jos käytät nimitystä, jonka epäilet olevan minulle oudon, täytyy sinun se selittää. En esim. voi tuntea joka ammattialalla käytettyjä työkaluja, niistä ei siis saa puhua kuin tunnetusta asiasta.

Muista alkaa aina lause isolla kirjaimella. Puhekielessä olet tottunut käyttämään mutkikkaita lauseita, mutta kirjoitusta kirjoitettaessa on paras käyttää yksinkertaista kieltä.

TEHTÄVÄ: **Esitä itsesi minulle.** Haluaisin tietää kuka olet. Kerro itsestäsi lyhyesti sellaista, minkä arvelisit olevan minulle mielenkiintoista: nimi, syntymäaika ja -paikka, missä oleskellut, mitä töitä tehnyt j. n. e.

Kirjoita vähintään tällainen paperiliuska täyteen. Kirjoita pitkin rivejä. Älä kirjoita kovin taajaan, sillä minun ehkä täytyy kirjoittaa väliin korjauksia. Koeta kirjoittaa joka kirjain selvästi. Älä kirjoita sanoja kiinni toisiinsa. Jätä paperille puhtas reunus vasemmalle puolelle. Kirjoita rivit täyteen. Jos sana ei mahdu riville, on se jaettava tavujen mukaan. Älä tunge kirjaimia koko'on rivin lopussa saadaksesi sana mahtumaan. Jos olet epävarma, miten sana jaetaan, on sitä suurempi syy yrittää. Virheitä tekemällä opit niitä välttämään. Älä kuitenkaan tee samaa virhettä uudelleen. Tutki sitä varten korjaukset huolellisesti.

Jos muutenkin haluat olla huolellinen heti alusta, niin et lähetä minulle ensi paperia, johon olet jotakin kirjoittanut. Pidä se omana harjoitelmanasi. Lue se tarkoin lävitse ja mieli, vastaako se sitä, mitä haluat sanoa. Huomaat ehkä, että voisit sen asian sanoa paremmin. Kirjoita silloin uudelleen. Ja kun olet itse tyytyväinen, lähetä minulle. Minä sanon sitten, mitä siitä ajattelen.

TEHTÄVÄ: Nyt kirjoitat esityksen: **Kuinka tulin Amerikkaan.** (Toiset kirjoittavat Ameriikka, toiset taas Amerikka; me kirjoitamme Amerika, Amerikan, Amerikassa j. n. e.)

Ainek kirjoitusta laadittaessa on huomioon otettava, että siinä tarvitaan kolme osaa:

1. **Johdanto**, jossa kirjoittaja antaa lukijalle käsityksen esitettävän aineen yleismerkityksestä;
2. **Esitys**, jossa asia varsinaisesti selostetaan; ja
3. **Loppulause**, jossa kirjoittaja vetää johtopäätöksen aineesta.

Näiden osien suhde on oleva tarkoin punnittu, niin että jos kirjoituksen esim. jakaisi kahdeksaan osaan, johdantoon ja loppulauseeseen tulisi yksi kahdeksannes kummallekin ja esitys saisi kuusi osaa. Voit alkamalla uuden kappaleen (uuden rivin) merkitä, missä tarkoitat alottaa esityksen ja loppulauseen.

Nyt suoritettavaan kirjoitukseesi nähden voisi johdatus esim. sisältää aivan lyhyen viittauksen siirtolaisuuteen yleensä, sitten mainitset, mitkä yhteiskunnalliset seikat (työn haku; talossa paljon poikia; rikastumispyrkimys y. m. s.) sinuun saattoivat "Amerikan kuumeen" tarttumaan. Esityksessä kerrot matkavarusteluistasi, kuvaillet lähtöä kotimaasta ja matkan vaiheita. Huomaa, että jokapäiväiset pikkuseikat (syöminen ja nukkuminen yleensä) eivät ole mitään toiselle kerrottavaa, jollei niissä ole jotain uutta ja erikoista (oudot ruu'at ja huonot makuutilat). Yleensä on sinun tarkoin harkittava, mikä on kertomisen aiheita, mikä ei, ja ohjeena voi pitää kysymystä, onko kertomallasi piirteellä — joka saattaa olla itsessään n. k. pikkuseikka — yhteiskunnallista merkitystä. Erikoisesti silmiinpistävä asia huvit-

taa myös lukijoita outoudellaan. Mitätön yksityisseikka on se, että joku on "meidän Matin näköinen", tai että joku siirtolainen kertoo lähteneensä Amerikkaan tapaamaan veljeään. Yleistä merkitystä on taas havainnolla, että jonkun kansan siirtolaiset muistuttavat näöltään suomalaisia, tai että näillä oli samat yhteiskunnalliset syyt siirtolaisuuteen kuin suomalaisillakin. Kun lausut mietteitäsi näkemiesi ilmiöiden johdosta, niin ovat ne joko yleispäteviä (objektiivisiä) tai yksilökohtaisia (subjektiivisiä). Ne ilmaistaan molemmat eri tavalla. Jälkimmäisiin on sopiva liittää sana "mielestäni" tai joku muu, joka ilmaisee, että asia sinusta näyttää siltä, mutta et ole varma, onko arvostelu yleensä paikkansa pitävä. Niin ei sovi sanoa: "minun mielestäni kapitalismi riistää työläisiä", koska se on yleinen tieteen myöntämä tosiasia. Mutta on paras sanoa: "minun nähdäkseni on työläisten asema Amerikassa parempi kuin Suomessa", koska et ehkä vielä voi siinä suhteessa lausua kokemuksen ja tilastojen varmistamaa yleispätevää totuutta.

Loppulauseessa vedät lyhyen johtopäätöksen, miltä kaikki nyt sinusta tuntuu: ovatko toiveesi toteutuneet vai eivätkö; tai oletko ehkä saanut muunlaista hyötyä kuin odotit. Esim. aiot rikastua, mutta olet löytänyt paikkasi työväen taistelurintamassa, joka on sinusta parempi, se kun antaa ylentävän tyydytyksen tunteen.

Kun kerrot elettyjä tapahtumia, on paras tehdä se aikajärjestyksessä. Vain sivuhuomautuksena voit sanoa: samallaisen näin sitten New Yorkissa, t. m. s. (tai muuta semmoista).

TEHTÄVÄ: Voit nyt vaikka kertoilla asunto-oloistasi ja elinta-voitiasi. — Ota huomioon, että koulumme tarkoituksena ei ole urkkia sinun yksityisasiotasi, — ja itsehän tiedät, mitä kerrot, mitä et. Ja sinullehan kirjoituksesi palaa takaisin. Mutta tarkoituksemme on auttaa sinua kirjoituksessa ilmaisemaan sellaista, mitä elät, näet ja mitä kokemuksia saat.

Edellä huomautettujen seikkojen lisäksi otat nyt huomioon seuraavaa.

Ensiksi opettelet valitsemaan kirjoituksellesi hyvän otsakkeen eli rubriikin. Sen tulee olla mahdollisimman lyhyt, mutta samalla sen tulee vastata kirjoituksen sisältöä. Otsakkeen voi kirjoittaa edeltäpäin ja sitten pysyä tarkasti itselleen siten määräämässä aineessa. Mutta väliin kirjoitusta laatiessaan tulee muuttaneeksi suunnitelmaansa. Se ei ole mikään synti, mutta silloin täytyy myös muuttaa otsakettakin. Jos esim. otat otsakkeeksi "Työväen asunto-olot", täytyy sinun laatia täydellinen yhteiskunnallinen tutkielma. Mutta jos lupaat kirjoituksen "Työväen asunto-oloista", voit sen lupauksen täyttää joltain kannalta valaisemalla työväen asutusuhteita. Yhä vaatimattomammaksi muuttuu tehtäväsi, jos aiot kuvata Chicagon tai vaikka jonkun kaivoskylän työläisasunnoita. Keksi nyt siis itse tälle kirjoitukselle otsake.

Viime läksyn tehtävä oli **kertomus**, jossa tapauksen kulku itse määräsi kirjoituksenkin järjestyksen. Nyt kun sinun on annettava

kuvaus, ei sinulla olekaan tuota ohjetta. Jos rupelsit umpimähkään kirjoittamaan, huomaisit ehkä jo kesken työtäsi tai ainakin lopussa, että yhtä ja toista on jäänyt pois. "Sekin olisi kuulunut asiaan", ja "tuossa olisi pitänyt mainita tuokin". Niin sinä itsekseksi tuskittelet. Siitä kiusasta pääset, jos ensin etsit valmiiksi **ainekset**. Muistathan nauraneesi kertomukselle emännästä, joka muisti hiivan vasta kun leivät jo olivat uunissa. Ja mitä sanoisit puusepästä, joka nauloja ostaessaan unohtaisi samalla tuoda hietapaperia, sitä hakiessaan jättäisi samalla maalin ostanatta j. n. e.

Ainesten etsiminen merkitsee sitä, että kirjoittaja saatuaan selville, mitä hänen on kirjoitettava, miettii, mitä kaikkea siinä täytyy käsitellä ja merkitsee muutamilla sanoilla joka asian muistiin. Esim. näin:

Asuinhuone (valoisa, kylmä),
huonetoveri,
mukavuuksia (kylpyhuone, kuisti),
asuinkumppanit,
ruokailu,
työajat,
talo, missäasuu,
huvitukset,
lukuhommat,
haluaisin mukavamman asunnon (miksi? — ja miksi ei saa?),
oma sisäänkäytävä.

Tämä aineskokoelma on vain opastukseksi, itse voit jättää siitä pois sinulle sopimattomat ja lisätä, mitä katsot asiaan kuuluvan. — Mutta helposti huomaat, että nuo ainekset ovat valitut aivan sikin sokin. Ne pitää nyt järjestää. Se tapahtuu siten, että pannaan numero kunkin aineksen eteen. Sitten kirjoitat ne oikeaan järjestykseensä. Ettei tarvitsisi tässä painattaa samoja asioita kolmea kertaa, toimitan numeroimisen toisella paperilla ja kirjoitan ainekset tässä lopulliseen järjestykseen. — Ensin ainesta hakiessani huomaankin, että aineksista ei vielä mikään kelpaa johdannoksi. Lisään sen vielä. Muuttelen myös aineksien nimiä sopivammiksi. Kas näin:

- I. Meikäläisten asunto-olot yleensä.
- II. 1. Talo: poikatalo, täysihoito (boorditalo) t. m. s.
2. Mukavuuksia (kylpyhuone, kuisti).
3. Ruokailu- ja työajat.
4. Asuinkumppanit.

5. Huonetoveri.
6. Huoneemme (valoisa, kylmä, oma sisäänkäytävä.)
7. Lukuhommat.
8. Huvitukset ja kokemukset (mainitaan vain lyhyesti tässä yhteydessä).

III. Toivomukset.

TEHTÄVÄ: Nyt laadit paikkakuntakirjeen. Kirje (kuulumisia tms.) Nurkkaperälästä.

I. Paikkakunnan asema:

- a) maantieteellisesti;
yhteiskunnallisesti (tärkeä jonkun tuotantoalan, maanviljelysseutua tms., joka on paras sanoa heti lyhyesti.

II. 1. Historiallisia tietoja (asutuksen ikä, vaiheita).

2. Pääelinkeinon kehitys.

3. Sen nykyinen aste.

4. Kuka omistaa ja kontrolloeraa:

- a) taloudellisesti;
- b) valtiollisesti.

5. Mitä pikkuporvarisväkeä ja millaiset harrastukset.

6. Mistä työväki kotoisin ja millaisella kehitysasteella.

7. Mitä toiminut taloudellisella alalla.

8. Mitä sivistysrientoja.

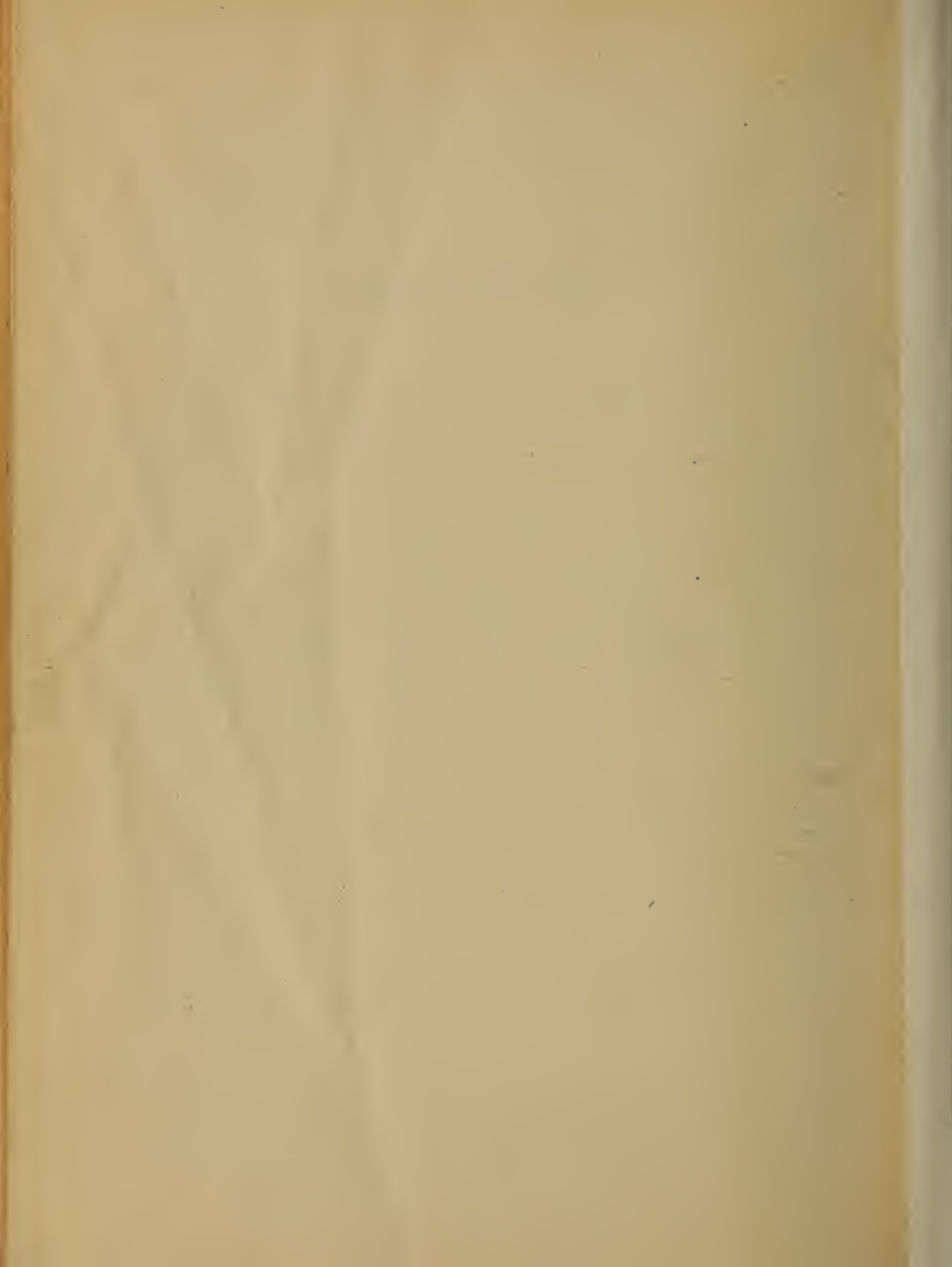
9. Mitä mahdollisuuksia.

III. Mitä tulevaisuustoiveita.

SISÄLLYSLUETTELO:

	Siv.
Esipuhe	5—6
MUOTO-OPPI:	
Kirjaimet, tavut ja sanat	8—10
Sanaluokat	11
Substantiivit	12—14
Adjektiivit	14
Pronominit	18—23
Numeraalit	23—25
Verbit	26—34
Adverbit	34—35
Konjunktсионit	35—39
Pre- ja postpositсионit	39—40
Interjektсионit	40—41
Nominien taivutus	14—18
Laatusanojen vertailu	41—44
Omistusliite	44—46
Astevaihtelu	46—48
J:n käyttö	49
Yhdyssanat	50
LAUSEOPPI:	
Lauselajit	54—56
Välimerkit	56—61
Lauseen osat	62—75
Subjekti (alus)	62—63
Predikaatti (maine)	63—64
Predikaatintäyte	64—65
Objekti (kohde)	65—67
Appositсионi	67
Adverbiaali (seikkamääräys) ja Atrbuutti (lisä)	69—71
Infinitiivi käyttö	74—75
Ainekirjoitusohjeita	75—79

LC ACQUISITIONS

0 015 082 714 0